SKRITA SREČA

POVESTI

NAPISAL, ZALOŽIL IN NA SVETLO
DAL MATIJA BELEC BOLFANSKI

1929

VSE PRAVICE PRIDRŽANE

Vetrih Miha 25,00
(32)

SKRITA SREČA

NAPISAL MATIJA BELEC
SV. BOLFENK V SLOV. GORICAH

58648

KNJIŽNICA IVANA POTRČA
DOMOZNANSKI ODDELEK
PTUJ

5264430.
17. 12. 2014

TISK »TISKARNA BLANKE« PTUJ

Mat. Beley

PREDGOVOR

Ko je Bog delil ljudem talente, dal je enemu več drugemu manj. Ti talenti se kažejo v posebnem veselju do gotovega dela.

Marsikateri človek ima veselje do reči, ki so drugim v zasmeh; pa on se ne zmeni za smeh, on dela, kar mu narekuje njegovo srce, ali ugaja drugim ali ne. Poglejmo lovca, ki včasih ves božji dan lovi in strelja, zvečer pa še pride prazen domov. Pa on ne izgubi volje in veselja!

Zopet drugi stoji ves dan pri vodi, gleda v enomer na svoj trnek, ki ga je vrgel v vodo, da bi ga riba hlastnila in se ujela. Pa tudi njemu je pogosto sreča nemila, s prazno vrečo gre domov.

Kdo bi mu kalil to veselje, ki mu je prirojeno?

Jaz pa imam veselje do pisanja. Kadar mi delo dopušča, največkrat po večerih, ko drugi že mirno in sladko spijo, pišem in pišem, stavek za stavkom, zdaj pesmico, zdaj ljubko povest, kakor mi srce narekuje.

Zakaj bi zakopal talente, ki mi jih je Bog podelil? Zakaj bi kalil sam sebi veselje, ki mi narekuje: »Poj, pripoveduj, piši!« Bodi kakor ptica, ki sedi na vejici in prepeva. Tudi ona izpolnuje namen, ki ga ji je Bog dal, ko jo je ustvaril.

Tukaj Vam podam toraj, dragi mi Slovenci in Slovenke, svoje prve povesti. Vse tri so izvirne, ki so tekle popolnoma le iz mojega srca. Vem, da ne bodo vsem ugajale, vendar jih sprejmite za dobro.

Če Vam bodo ugajale te, sporočite mi, da Vam pošljem jih še več, ker moje srce jih je vedno polno in tudi vedno pripravljeno, vsem usreči kolikor je mogoče.

Pojdite torej, drage povestice, med svet. Delajte ljudem kratek čas, učite jih pa tudi lepega in poštenega življenja!

Sv. Bolfenk v Slov. Goricah,
dne 15. novembra 1925.

PISATELJ

SREČNI LEONARDO

Pred sto in petdesetimi leti je živel na Slovenskem, v Mali vasi človek, Leonardo po imenu. Bil je sin bogatih in plemenitih staršev, vendar pa na Slovenskem največji siromak.

Njegova roditelja sta bila tudi slovenskega rodu, pa sta podedovala blizu italijanske meje lepo in precej veliko grajščino. Brž po preselitvi iz Slovenskega sta dobila sina, ki so ga krstili za Lenarta, ki so ga potem zvali Leonarda. Pa žalibog, ko je bilo dete še samo pol leta staro, so jima ga ukradli cigani.

Ker pa so imeli takrat grofje in grajščaki pravico, človeka kaznovati in celo umoriti, se je Leonardov oče, hudo maščeval nad vsakim ciganom, kateri mu je prišel v roke. Rekel je: »Ako dobim dotičnega cigana v roke, ki mi je ukradel sina, dam ga obesiti na kol, nagega z biči dobro pretepsti, potem pod njim zakuriti in živega zažgati.« Cigani, kateri so bili s to tatvino v dotiki, so takoj odnesli od strahu Leonarda na Slovensko v že prej omenjeno vas. Oče in mati Leonardova pa sta iskala svojega izgubljenca več let po bljižnjih deželah, pa bilo je vse njuno iskanje zastonj.

Malega, pol leta starega Leonarda pa so našli neko jutro na pragu v Mali vasi. Vsa vas se je zbrala in prišla gledat najdenega otroka. Vsak je svetoval kmetu in kmetici, da otroka lepo in krščansko vzgojita; če pa se najdejo starši, bodo gotovo radi njuno skrb obilno poplačali. Dete pa je imelo na notrajni srajčki z rudečo nitko všito krstno in rodbinsko ime.

To srajčko si je kmetica dobro shranila, dala je napraviti otroku drugo iz lepega in mehkega platna. Malega Leonarda sta kmet in kmetica jako rada imela.

Ker še nista imela nič svojih otrok, sta imela posebno skrb na to dete.

Leonardo se je dobro razvijal, začel je pred letom hoditi in v drugem letu že govoriti. Ker pa po otroku nikdo ni vprašal, začela sta ga učiti vse dolžnosti, katere mora vsak kristjan v življenju znati. Ko je bil star Leonardo pet let, znal je že vse molitve in vse resnice, verskih dolžnosti, katere sta sploh kmet in kmetica znala. V šestem letu Leonardove starosti, pa so dobili pri kmetu malo hčerko, ki so jo krstili za Anico. To malo Anico je imel Leonardo tako rad, da od veselja ni vedel, kaj bi počel, ko je smel pri njej biti in njo čuvati. Tudi kmet in kmetica sta bila tega jako vesela, ker sta imela za malo Anico tako dobrega čuvaja.

Ko je pa dete že malo odrastlo, delal ji je igrače, kakoršne je vedel in znal.

Ker pa Leonardo ni vedel, da ni bil lasten sin, imel je kmeta in kmetico za lastnega očeta in mater. Spolnoval je vse otroške dolžnosti v popolni meri četrte božje zapovedi. Naučil se je že kot mali fantek držati za plug, in tudi vsa dela, ki so pri kmetu potrebna.

Ker pa še v tistih časih ni bilo šol, kakor dandanes, je hodil Leonardo samo ob nedeljah v šolo pod košati vaški oreh.

Tam se je naučil Leonardo dobro pisati in brati, kar je tudi pozneje Anico učil. Med temi leti so dobili pri kmetu še dva sina. Vse je ljubil Leonardo s pravo bratovsko ljubeznijo.

Leonardo je bil pri hiši za pastirja do štirinajstega leta. Ko je pa dopolnil štirinajsto leto, so mu razodeli

neki dan, da ni domač, da je le rejenec in da so ga našli na hišnem pragu, kako pa je tja prišel, ne ve nikdo.

Do tistega dne je bil Leonardo vedno vesel, vedno si je bil žvižgal in pel. Ko pa je zvedel to svoje stanje, postal je tako žalosten, da se ni dal na noben način potolažiti. Vedno je tožil po nečem in sam ni prav vedel, po čem.

Večkrat ga je naletel kmet ali pa kdo drugi, da je tožil sam sebi, da nima nikogar na svetu, ki bi se potegnil zanj.

Zdihoval je čestokrat po očetu in materi, po bratih in sestrah, če jih ima.

Vendar svoje poštenosti in ljubezni do svojih rednikov ni opustil.

Nekoč se je bilo zgodilo, da so odšli vsi domači, oče, mati in otroci k sorodnikom na obisk. Leonardo je ostal sam doma. Moral je iti, kakih pet minut od hiše za živino, travo kosit.

Kmet pa je pozabil v omari listnico, v kateri je imel osem sto goldinarjev shranjenih. Imeli pa so na glavnih vratih tako slabo ključavnico, da si je vsakdo brez ključa lahko odprl hišo, kakor je hotel.

Naš Leonardo je zato vse kotove po hiši dobro pregledal in ko je videl v odprti omari ležati listnico jo je vtaknil v žep, da je nikdo nebi odnesel.

Dva tatova, ki sta za vse to dobro vedela, sta že dolgo opazovala kmetovo hišo in ko se jima je po Leonardovem odhodu ponudila priložnost, sta vdrla v hišo in preiskala vse shrambe in kotove, pa k sreči nista nič našla.

Ravno medtem, ko sta preiskovala shrambe po hiši, pride kmet s svojimi nazaj in stopivši na prag vidi vse, dolgoprstneža pa se naglo izmuzneta in zbežita v bližnji gozd, oba sta bila vsa umazana po licih.

Kmet takoj skoči k omari, jo odpre, seže po listnici, pa grozno zakriči:

»Listnice ni! Osem sto goldinarjev sta mi odnesla!« »Le brž za njima!« vpije kmetica. Kmet pograbi veliko sekiro in misli bežati za tatovoma v gozd, kar se pripelje Leonardo s travo in vpraša: »Kaj je vendar, da tako vpijete?«

»Kaj bo? Tatove smo imeli! Listnico in ves denar so nam ukradli in odnesli ta čas, ko ni bilo tebe in nas doma!«

»To ni mogoče!« reče Leonardo, »listnico imam jaz v žepu in tudi denar. Videl sem denarnico v odprti omari in sem jo vtaknil radi varnosti v svoj žep. Meni iz žepa je gotovo niso ukradli. Tu jo imate!«

»Oh hvala Bogu!« reče kmet in objame Leonarda. »Pravi poštenjak si!

Tudi kmetica se mu še srčneje zahvaljuje: Kmet nadaljuje: »Do smrti ti bodem hvaležen! Ker nimaš nobenega domovanja in sploh nikogar na svetu imaš pri meni dom do smrti in vse, kar boš potreboval.

Kmet je potem kupil nove in varne ključavnice. Tako je Leonardo pokazal večkrat svoje pošteno srce.

Pokazal je tudi ljubezen do bljižnjega, kjerkoli je le mogel.

Bila je nekoč strašna in huda zima. Ptice so zmrzovale in trepetale v zmrzlem snegu. Vsaka stvar si je iskala primernega zavetja pred strašnim mrazom.

Bila je ravno nedelja.

Ljudje so hiteli na pol zmrzli od cerkve in se niso zmenili za nič, samo, da bi prišli na toplo. Na cesti proti Mali vasi pa je ležal berač, ki je padel od prehudega mraza v sneg in si ni mogel nikamor več pomagati.

Nikdo se ni zmenil zanj. Vsak je bežal mimo njega.

Pride pa Leonardo, fant s šestnajstimi leti. Ko zagleda starca, ne premišlja dolgo ampak prime ga pod pazduho in si ga naloži na rame ter ga nese v bližnjo hišo. Ko starec zopet okreva, mu povedo, kako je storil Leonardo žnjim, nato se poda k njemu in se mu srčno zahvali. Leonardo je res osramotil vse, kateri so videli starca ležati v snegu.

Pri kmetu se je Leonardu vedno dobro godilo, vendar ko so otroci zvedeli, da ni lasten njihov brat, niso imeli več tiste ljubezni do njega, kakor poprej. Kmetu in kmetici je bilo večkrat žal, da sta razodela to njemu in svojim otrokom.

Največje čudo se je zdelo kmetu in kmetici to, da sta prišli dve ciganki vsako leto, gledat Leonarda.

Že ko je bil še malo dete, sta obiskovali Malo vas in njega. Hvalili sta na vse pretege, kako je pri dobrih ljudeh, kako je čvrst in zal fant.

Kmetica vpraša kmeta, kaj hočeta ti dve babi pri nas tolikokrat in vselej povpraševata po Leonardu. »Nevem« pravi kmet, »tudi meni se čudno zdi!«.

Leonardo je imel neko noč čudovite sanje. Sanjalo se mu je, da je imel skozi sedem let trnjev venec na glavi.

Po teh sedmih letih pa ga je obiskal njegov lasten oče, dal mu je tako lep zlat prstan z najlepšim briljant-

nim kamenom, da ga je bil tako vesel, da je padel v omedlevico.

Nadalje se mu je sanjalo, kako ga je njegova mati objemala in poljubovala.

V sanjah je gledal pred seboj tudi lepo grajščino, ki je bila vsa njegova last.

Sanjalo se mu je tudi, da si je kmetovo hčer Anico vzel za ženo.

Ko se prebudi, premišljuje te sanje tako, da je celo pozabil vstati iz postelje.

Nikdar še ga ni bilo treba buditi, kakor to jutro. Kmet se mu na glas smeje in pravi: »Nocoj si pač gotovo vasoval, ker ne moreš vstati!« »Oče«, reče Leonardo, »takih nepotrebnih potov pač še pri Vas nisem delal in jih tudi ne bom!«

«Ne zameri, Leonardo! Le malo pošaliti sem se hotel s teboj, saj vem, da ne greš nikamor!«

»Kaj boste od zamere govorili?« reče zopet Leonardo, »in Vam tudi ne smem zameriti! Kako bi svojemu največjemu dobrotniku zameril, posebno v kaki šali.«

»Oho« reče kmetica, ko pride Leonardo v hišo, »danes si pa prvikrat zaspal v celem teku svojega življenja!«

»Resnica je!« potrdi Leonardo. »Čudne sanje sem imel, kakoršnih še nikoli! Sanjalo se mi je, da sem imel skozi sedem let trnjev venec na glavi, videl sem v sanjah svojega očeta, ki so mi dali lep zlati prstan s tako lepim briljantnim kamenom, da se je vse bliščalo okrog mene. Prišla je tudi moja mati, me objemala in poljubovala. Imel sem tudi tam v daljni deželi lepo in

precej veliko grajščino.« Kako pa se je ženil z njihovo Anico, to pa je zamolčal.

»Sanje so laž, Bog je istina! pravi stari pregovor«, reče nato kmet, ki je med durmi poslušal Leonardovo pripovedovanje.

Leonardo je res pozabil svoje sanje. Posebno na Anico ni mislil, ker je bil siromak, ona pa bogata in še komaj ednajst let stara.

Dnevi so tekli naglo kakor voda po strugi, niso se zmenili za srečo in nesrečo sveta. Izginili so tudi Leonardu srečni dnevi po dolgih sedmih letih. Resnično si je moral položiti trnjev venec na glavo, kakor se mu je bilo sanjalo. Nenadoma je nevarno zbolel. Bil je namreč na polju, daleč proč od doma. Od težkega dela je bil ves poten, na nebu so se zbirale črne megle. Leonardo je hotel še pred dežjem končati delo. Toda nenadoma se vljije ploha, vmes pada ledena toča, nikjer ni hiše, kjer bi revež našel zavetje. Ko pride Leonardo domov, ga je tresla močna mrzlica, tako da je moral iti takoj v posteljo. Gospodinja je storila zanj, kar je mogla. Leonardo je zopet ozdravel, toda desna roka je ostala mrtva. Živci so se mu popolnoma odpovedali, postal je nesposoben za vsako težko delo. Leonardo je bil dopolnil dvajseto leto.

Zdaj je spoznal Leonardo, kak trnjev venec si je moral položiti na glavo.

Zdaj je videl in tudi veroval sam sebi, da je revež na svetu. Delati ni mogel več, da bi si služil vsakdanji kruh.

Nobenega človeka ni bilo, da bi ga vsaj tolažil v tej grozni usodi. Zdravnika je bilo treba, pa kje, bi bil

vzel denar, da bi ga plačal? Kdo mu bo preskrbel draga zdravila?

Kmet se je večkrat izrazil, da je dal Leonardu ves zaslužek že v naprej in da mu ni dolžen niti vinarja.

Pač ni bilo človeka na svetu, ki bi se potegnil zanj in mu pomagal.

Dokler je bil Leonardo še zdrav in je lahko delal, tačas ga je kmet imel rad, ko pa je zbolel in ni bil več za delo, ga je začel od hiše poditi.

Le na priprošnje kmetice, ki je večkrat očitala svojemu možu, kako je bil Leonardo priden, ko je bil še zdrav, mu je kmet še dovolil, da sme še pri njem stanovati, drugače pa naj gre beračit.

»Oh, ljubi Bog!« zdihuje Leonardo, v tej strašni usodi. Dvajset let sem star, pa moram beračiti!« Ko bi ne bil tako trden v veri, bi bil gotovo obupal.

Vendar se je udal v voljo božjo in mirno prenašal svojo usodo. Beračil je samo poleti, pozimi pa mu kmetje v Mali vasi tega niso pustili. Bil je nekaj časa pri enem in zopet pri drugem kmetu in tako naprej, dokler ni minila zima.

Leonardo je bil berač, da je bilo malo takih. Bil je lepo snažno napravljen in hodil rad v cerkev, kakor beračem ni navada.

Leonardo je imel posebno dober spomin. Znal je vsako povest na pamet, katero je slišal. Izposojeval si je tudi knjige, kjer jih je le dobil, čital je iz njih povesti, da je potem po zimi razlagal mladini.

Leonarda so povsod jako spoštovali. Ljudje v Mali vasi so komaj včakali zime. Ko so po večerih ljuščili

bučnice ali pa koruzo, moral je tudi Leonardo priti, čeravno ni mogel luščiti, in je razlagal povesti.

Hitro jim je potekel čas. In tako je minilo šest let, odkar je bil zbolel. Nastopilo je sedmo leto njegovega beračenja.

Bilo je zopet po zimi. Kmetje v Mali vasi so kakor po navadi začeli luščenje. Vabili so zopet Leonarda, kakor že vse pretekle zime. Luščili so ravno bučnice pri hiši, kjer je Leonardo stanoval. Bilo je že precej pozno, ko potrka nekdo na vrata.

»Notri!« se oglase skoraj vsi. Vrata se odpro in noter sta vstopili dve že zdavna znani ciganki s pozdravom: »Dober večer!« Vsi so se pogledali na prišlici, odgovoril pa ni nikdo. Ker so cigane že takrat ljudje malo cenili, zato se jim ni vredno zdelo, da bi odgovarjali na njihove pozdrave. Ciganki se tudi niste zmenili za njihove odzdrave.

Takoj po prihodu prosita gospodarja za prenočišče, nakar ji odrine v hlev. Tam jima vrže malo slame za posteljo in srečno!

Ko je prišel nazaj v hišo, je začel razlagati od teh dveh cigankah.

»Odkar je pri nas Leonardo, prideta te dve ciganki, vsako leto enkrat, včasih dvakrat, kaj hočeta, tega ne vem! Jutri, ko bodeta vstali in prišli v hišo ji hočem vprašati kaj hočeta vsako leto tukaj? Ne prosita za dar in nič drugega, kakor zijalasto gledata po hiši, najbolj po Leonardu, kakor sem že večkrat opazil.«

»To lahko pomnimo«, reče kmetica »saj je Leonardo že sedem in dvajseto leto pri nas, tolikokrat ste tudi bili ciganki pri nas, po enkrat vsako leto«.

Med tem pa, ko sta oče in mati razlagala ciganske prihode, je imela Anica v enomer odprte oči v Leonarda.

Naenkrat so se ji vdrle solze po njenih rudečih licih, kar je mati takoj opazila.

»Zakaj se jočeš?« vpraša mati, »ali ti je žal za ciganki, da so ji oče odgnali v hlev, če hočeš, grem po njiji, in lahko v tvoji postelji spita«.

Vsi, ki so bili v hiši, so se zasmejali na ves glas.

Anica pa pobesi oči, vstane in odide v svojo spalnico in je ta večer ni bilo več v družbo.

Drugo jutro jo mati zopet vpraša, »povej mi, zakaj si sinoči jokala?«. »Mati draga!« je rekla Anica, »jokala sem, ker se mi smili Leonardo, tako mlad človek, pa mora beračiti! Ko bi bil on zdrav, čeravno je siromak, nobenega drugega bi ne vzela v zakon, kakor njega«.

Imela sem ono noč čudne sanje. Bila sem v nekem lepem gradu in sva šla z Leonardom k poroki. »Beži s takimi neumnostmi!« reče mati. »Saj ne verujem sanjam, premišljujem pa vendar, kaj bi pomenile.

Med tem pride tudi oče in obe molčita. »Kaj ste pa sedaj imele?«

»Nič!« odvrne naglo Anica.

»Nekaj sva se pogovarjali o najinih kuhinjskih rečeh«, pripomni mati.

Med temi pogovori sta vztopili tudi ciganki v hišo. Komaj sta vzstopili, že vprašata po Leonardu.

»Kaj pa hočeta z njim?« vpraša nekako jezno gospodar. »Nekaj ga hočeva vprašati«, odvrne starejša ciganka.

»No, pa pridi Leonardo! ga pokliče gospodar.

Leonardo pride iz svoje spalnice, se postavi pred ciganki in prav osorno vpraša: »Kaj hočeta ve dve prav za prav od mene? »Nič druga«, reče starejša ciganka, »kakor to, pokažite nama tisto srajčko, ki ste imel takrat oblečeno, ko so Vas našli na pragu!«

»Oho!« reče gospodar »kako pa veste Vi od tiste srajčke? »Vem«, reče starka, »saj so mi jo Vaša gospodinja pokazali že pred večimi leti«.

Leonardo stopi nazaj v svojo sobo in prinese v rokah tisto srajčko, na kateri je bilo všito njegovo ime in priimek. Ciganka pogleda srajčko in reče Leonardu: »Le dobro si jo shranite, mogoče jo potrebujete. Ta srajčka Vam je več vredna kot tista grajščina, ki nima potomca in lastnik ne ve komu bi jo izročil. Tudi je prekrasen spominek mladosti.«

Ciganki sta se naglo poslovili in bila jima je kmalu Mala vas daleč za petami. Starejša ciganka reče mlajši, naj se zraven nje vsede tik ceste, da ji hoče nekaj posebnega povedati.

»Draga moja tovaršica! Že čez trideset let hodiva skupaj po svetu!

Vendar ti rečem, da me ta reč tako hudo peče pri srcu, kakor da bi imela nož zaboden v srce!

Oh ubogi Leonardo! Poglej, njegov oče ima doma grajščine, ima vsega kar si poželi, a njegov sin berači! Kaj rečeš ti na to!«

»Res je, kar praviš? Kdo je drugi kriv Leonardovega pomanjkanja kakor midve, ki sva ga ukradli pred sedem in dvajsetimi leti očetu in materi. Kakor volk iztrga jagnje, tako sva iztrgali midva to dete iz rok dobrih staršev«.

»Veš kaj ti rečem!« pravi zopet starejša, »pojdiva naravnost do njegovega očeta, in razodeniva, kje je Leonardo in v kakem položaju je. Oče se bo gotovo peljal po njega kakor hitro bo izvedel zanj.«

»Kako pa boš mu upala to razodeti? vpraša zopet mlajša starejšo.«

»Bom že zopet pretuhtala, kako bo šlo najbolje!« pravi zopet starejša.

»Jo že imam! pravi zopet starejša. Šla bom v bljižnje mesto, ki ni daleč od Vesenjakove grajščine, tam imam neko prijateljico, ki ima veliko lepe gosposke obleke, ter jo prosim, da jo posodi obema za kratek čas, zato ji bom razložila vso stvar od kraja do konca, upam, da mi bo gotovo rada posodila obleko. To pa itak dobro veš, da k graščaku Vesenjaku nesme priti nikdo našega rodu radi te tatvine, kar je itak prevelika krivica«.

»Poravnati se mora na vsak način!« pripomni starejša ciganka.

»Jaz se izdam za najslavnejšo francosko vedeževalko in ti boš moja spremljevalka in strežnica.

Gospod Vesenjak je zelo dober in prav pošten človek. Bode naju še po vrhu tega, če bo dobil čez toliko let sina nazaj, bogato nagradil«.

Kakor dogovorjeno, tako storjeno.

Ciganki sta se res podali v bljižne mesto k prej omenjeni gospej po obleko. Ker sta ji razodeli vso stvar natanko, jima gospa prav iz srca rada ustreže. Neki dan se napotita, da obiščeta grad.

Na vrtu pred gradom je ravno vrtnar okopaval mlade pomladanske cvetlice: Gospe nenadno stopita

pred njega in ga vprašata, če je graščak gospod Vesenjak doma?

Vrtnar se naglo odreže in vpraša: Kaj hočeta z gospodom?

»Nekaj posebnega mu imava povedati«, reče starejša gospa.

»Bom takoj naznanil gospodu!« reče vrtnar in izgine v grad. Čez par minut se zopet vrne in pravi: »Dovolil je, da smeta stopiti pred njega!«

Krasno oblečini gospe ste korakali proti glavnim vratom, kjer ju je že čakal gospodov strežnik, da ji pelja k gospodu Vesenjaku v zgornje sobane.

»Tukaj je gospod!« reče strežaj in naglo izgine po stopnicah navzdol od koder so prišli.

Vrata se odpro, predno ste bili potrkali. »Kaj želite od mene?« vpraša gospod nekako osorno.

»Ne zamerite gospod graščak, le obiskati Vas hočeva, ker potujeva ravno tu mimo Vašega gradu«.

»Kdo ste?« vpraša gospod Vesenjak.

»Jaz sem,« pravi starejša, »francoska vedeževalka in prorokovalka z imenom Gizela Frema in ta je moja spremljevalka in strežnica, ne zamerite!«

Gospod se na ves glas nasmeje in pravi: »Tega že dolgo ne verujem da bi bil človek tako mogočen, da bi vedel tisto kar Bog!«

»Pa pozkusimo!« reče vedeževalka, «pustimo pri miru vraže in čarovništvo, sedite rajši, da si malo oddahnete od predolge hoje, pogovorimo se rajši o čem drugem«, svetuje gospod in jima ponudi stole.

Gospe ubogata takoj, ker sta bili res že precej utrujeni.

Gizela Frema začne zopet prigovarjati gospoda, naj bi mu nekaj razodela iz svoje vede. »Bom Vam vrgla kvarte«, izusti nenadoma. »Kaj, kvarte? bežite z vragom! Ne žalite me več s takimi rečmi!«

Gospod Vesenjak bi bil najrajši to navihano vedeževalko pognal iz hiše pa na priprošnjo svoje žene, ki je prišla iz druge sobe, dovoli da prerokujeta, če res kaj znata.

Starejša, ki se je izdala za francosko vedeževalko Gizelo Fremo potegne iz žepa kvarte, jih začne metati po mizi. Ko so bile vse razdeljene, začne s prav žalostnim glasom:

»Vidva gospod in gospa sta prestala na svetu veliko žalosti! Glejte to pokažejo podobice. Sami križi so zaporedoma padli«.

»Zdaj mi pa povejte gospa, zakaj sva trpela žalost?«. Vedeževalka pobere kvarte, jih pomeša in jih spet razloži po mizi.

»Glejte gospod!« Podobice Vam povejo resnico — golo resnico! Vam so ukradli pred veliko leti sina! Ali ni res?«

Gospod in gospa sta pri teh besedah ostrmela tako, da dolgo ni mogel nobeden besedice spregovoriti.

»Res je! pripomni gospa. »Ali še živi?« Vedeževalka vrže v tretjič kvarte. Gleda jih gori in doli, naposled pa pravi: »Vaš sin še živi!, samo v takem ubožtvu, da ni povedati! Berač je!«

»Kje pa je?« Vprašata gospod in gospa enoglasno. Vedeževalka vrže včetrtič kvarte. »Vaš sin je na Slovenskem v Mali vasi štirinajst dni hoda od tod. Če hočete, ga lahko dobite nazaj in ga rešite hude nadloge.

»Ako je to res, skoraj ni verjeti, dobite Vi, gospa Gizela Frema, velikansko nagrado. Ravno jutri se peljem sam svojim vozom po njega. In Vi gospa in tudi Vaša spremljevalka morata tako dolgo tukaj ostati, da se jaz s sinom vred vrnem. Potem bomo gostovali celih štirinajst dni. Prej Vam rečem, ne bodete šle nikamor.

Če je to res, kar ste mi prerokovali, bodem Vam vedno hvaležen; če pa ni res, Vas kaznujem, koliko in kako mi bo ljubo.«

Gizela Frema oziroma ciganka je padla pri tem govoru v veliko zadrego; »pride ji namreč misel: ko bo pripeljal oče sina domov, bode jo sin takoj spoznal in potem je dognano, da ona sama tista, ki je ukradla pred sedem in dvajsetim leti njega kot malo dete.

Potem jo čaka gotova kazen, mogoče celo smrt. Na vse načine ugiblje, kako bi se izmuznili iz gradu.

Precej drugi dan oddrdra kočija z dvema konjema na Slovensko v Malo vas po sina.

Vedeževalka Gizela Frema in pa njena spremljevalka pa sta neki dan na tihem izginili iz gradu, da nikdo ni vedel kam. In ji tudi nikdar ni bilo več nazaj. Takrat ko sta omenjeni ciganki izginili iz Male vasi je Leonardo shranil svojo spominsko srajčko in ni mislil na to, da bi jo res kdaj potreboval. Zopet je postal stari berač, kakor prešnja leta. Vzel je zopet v svoje otrple roke svojo beraško palico in šel prosit od hiše do hiše stvari. Ljudje so mu radi dajali, ker so videli in vedeli njegov žalosten stan.

Kakor v navadi je šel neki dan iz Male vasi proti drugi vasi in je občudoval ptice, ki so ga s petjem spremljale na poti. Tu in tam se je ustavil in gle-

dal, kako so znašala gnezda, v katerih bi potem valile in gojile mladiče.

Bil je tako lep dan, da si skoraj lepšega misliti ni mogel.

Kar naenkrat pridrdra po cesti lepa nova kočija. V kočiji je sedel gospod, kateremu je bilo videti še komaj kakih pet in petdeset let.

Kočija se naglo vstavi ravno vštric njega. Gospod, ki je sedel v kočiji ga nenadno vpraša: »Prosim Vas, ali bi mi Vi vedeli povedati, kje je tu Mala vas?« »Ravno pred Vami gospod!« odvrne berač. »Morebit Vi poznate človeka, ki prebiva tukaj v tej vasi, ime mu je Leonardo, piše se pa Vesenjak?« Leonardo se pretrese po vsem životu, rdeč in bled postane ob enem po tem vprašanju.

»Če tega iščete gospod, to sem jaz! in nikdo drugi«, odvrne Leonardo. »Če ste resnično Vi, pa se vsedite malo zraven mene v kočijo, da se nekaj pogovoriva in potem lahko nadaljujete svojo pot«.

Leonardo se nekaj časa brani, ko pa vidi, da ga gospod sili, se vsede ravno poleg gospoda. Kočijaž obrne konje in jih požene, da so dirjali po cesti kakor jeleni, kadar jih preganjajo lovci.

Gospod se ni zmenil več za Malo vas, ne za nikogar na svetu, saj si je peljal tistega, po katerem mu je koprnelo srce že celih sedem in dvajset let.

»Povejte mi vendar resnico, če ste res Vi Leonardo Vesenjak?« vpraša ga gospod. Leonardo ne premišlja nič potegne s svojimi otrpljimi prsti izpod notrajne obleke v papirju zavito reč, bila je tista srajčka ki jo je nosil kot malo dete.

Gospod jo sam odvije jo pogleda, zavije jo zopet nazaj v papir in jo poda, Leonardu rekoč: »Le dobro si jo shranite, mogoče jo potrebujete!«

Leonardo začne gospodu razlagati vse svoje vesele in žalostne dogodke iz celega življenja.

Pozabil je, da je že daleč od Male vasi, tako vneto se je razgovarjal z gospodom v kočiji.

Ker se je Leonardu zdelo, da je vendar že predaleč od svoje vasi, vpraša gospoda s prav milim glasom: »Prosim Vas gospod, kam me peljate?

»Rečem Vam Leonardo ravno na tisto mesto Vas bom spravil nazaj, na katerem ste sedli v kočijo, ne bojte se! Tam v daljnem kraju imate sorodnike, in ti hočejo nekaj z Vami govoriti!«

Gospod je obmolknil ter se obrnil od Leonarda in si obrisal solze.

Solnce se nagne, pride večer. Naši popotniki so se vstavili v neki vasi in si najeli prenočišče. Gospod je kupil Leonardu dobro večerjo in po večerji so se vlegli k počitku.

Drugo jutro še predno je izhajalo solnce, je drdrala kočija z Leonardom in gospodom proti italijanski meji. Gospod in Leonardo sta se vedno bolj prijazno pogovarjala.

Leonardo je rekel naravnost gospodu, da še tako prijaznega človeka ni videl nikoli. Ko so se peljali že tretji dan začne gospod izpraševati Leonarda po njegovi bolezni.

Leonardo mu vso stvar natančno razloži, na kaki način je zbolel na živcih. Gospod mu svetuje naj gre k zdravniku, mogoče celo majhna pomoč zadostuje.

»Kako bi šel k zdravniku,« pravi Leonardo, če pa nimam denarja, zdravnik pa računa mnogo in zdravila so draga«.

»Bom pa ti jaz preskrbel vse potrebno«, pripomni mu gospod.

»Oh gospod!« Vi niste dolžni plačevati za me!« Pri teh besedah se Leonardo milo razjoka.

Tudi gospodu so se vdrle solze. Tretji dan se pripeljejo v veliko mesto, ki ni daleč od italijanske meje.

V sredi mesta ukaže gospod kočijažu ustaviti konje pred lepo veliko hišo, kjer je stanoval zdravnik, katerega je tudi gospod poznal.

Gospod takoj pokliče zdravnika, predstavi mu bolnika in ga vpraša čebi še bila pomoč ali ne.

Zdravnik zaukaže bolniku vstopiti v njegovo preizkovalno sobo, ga takoj preišče in spozna, da je ozdravljenje še mogoče toda bolnik mora ostati pri njem nekaj dni. Tako se je tudi zgodilo. Gospod in kočijaž sta se odpeljala naprej, proti grajščini. Po štirinajstih dnevih je Leonardo ozdravel popolnoma.

Bil je tako vesel, da je od veselja poskakoval in sploh ni vedel, kaj bi počel. Gotovo bi bil pobegnil ravno proti Mali vasi, če bi bil le prav vedel, na katero stran leži.

Pa tudi zdravnik ga ni pustil od sebe. In Leonardo sam spozna, da sam ne sme od tod; srce mu pravi: kakšna bi bila tvoja hvaležnost do dobrega gospoda, če bi se mu ne zahvalil, in bi kar pobegnil, ko je vendar tvoj največji dobrotnik?

Štirinajsti dan je stala pred hišo zdravnika zopet ona kočija. Leonardo je moral vsesti v njo. Gospod je bil Leonardovega zdravja tako vesel, da dolgo ni mogel govoriti.

Leonardo pa se mu je zahvaljeval venomer in mu obljubljal, da hoče tako dolgo pri njem služiti za hlapca,

da mu bode ves znesek odslužil, katerega je plačal zanj zdravniku. Gospod se pa je smejal in mu zagotavljal, da noče imeti nič. Kočija je naglo s popotniki vred izginila iz mesta. Leonardo še si ni utegnil ogledati mesta, tako naglo je prišel odhod.

Gospod je povpraševal Leonarda ali še kaj čuti, kake bolečine v roki. Leonardo pa mu kaže ves vesel, kako lahko giblje roko in prste in prime vsako reč, kakor pred sedmimi leti.

»No, vidiš« rekel mu je gospod, »zdaj ko boš prišel nazaj h kmetu v Malo vas, bode vesel, da bo imel zopet tako pridnega in dobrega hlapca, kakor se mi zdiš po tvojih govorih«.

»Mislim, da!« pravi Leonardo, tega si Malovaščani gotovo ne mislijo, da bi bil še jaz kdaj zdrav.

Zopet bo veselo kakor je bilo nekdaj! Zopet bom plužil in kosil, kar je bilo moje največje veselje!«

»Ako to vse znaš«, pravi gospod nadalje«, pa ostani pri meni, saj jaz tudi imam tako delo za tebe!

»Bi že ostal! pravi zopet Leonardo, pa v Malo vas moram iti poprej, ko bom stopil pri Vas, dragi gospod v službo«. Ko sta si Leonardo in gospod tako razgovarjala, je kočija pridrdrala v lepo krasno dolino.

Sadno drevje je bilo ravno v najlepšem cvetju. V gozdih je drevje zelenelo in po vejah so prepevali ptički svoje pomladne pesmi.

Tukaj je stala ob cesti lepa bela cerkvica, tam zopet lepa velika hiša, vse je bilo tako lepo, da še si človek lepše niti misliti ni mogel.

Leonardo gleda ves strmeč iz kočije, ker še tako lepega kraja ni videl nikoli in ga tudi ni mogel, ker ni

bil nikjer drugod, kakor v Mali vasi in še eno ali dve uri od nje proč.

Gospod odpre kočijo popolnoma in pravi: »Oglej si zdaj Leonardo naše kraje! Ali ni lepo tukaj?« »Saj je, lepo res lepo je«, odvrne Leonardo. »Ali so tukaj blizu moji sorodniki?«

»Nismo več daleč od njih«, odgovori gospod, malo še potrpi«.

Tu se prikaže v daljavi, nekaj sto korakov od ceste krasna in precej velika grajščina.

Leonardo se začudi in pravi: »Tako lepega gradu pa še nisem videl!«

»Mislim, da ne!« reče gospod, le dobro si ga oglej!«

Gospod reče kočijažu, da naj pomalem vozi, da si Leonardo ložje ogleda grad.

Leonardo je tako strmeče gledal v to lepo zidovje, da je pozabil na ves poprejšnji razgovor in na ves glas zaklical: Ravno od takega gradu sem imel nekdaj sanje, ravno tak je bil!

Po tem se mu udero solze po licih.

»Čegav pa je ta grad?« vpraša gospoda. »Nevem!« odvrne mu gospod nakratko. Tukaj se bomo malo odpočili in potem bomo že izvedeli, kdo je lastnik tega gradu.

Kočijaž požene konje, da so malo bolj poleteli in konji so jo ukrenili ravno proti gradu.

Na grajskem dvorišču se kočija ustavi. Gospod skoči naglo s kočije ter pusti Leonarda samega.

Kočijaž spreže konje in jih odžene v hlev. Leonardo pa je ostal sam v kočiji in čakal, saj ni vedel,

kaj naj stori. Čez par minut pride neka žena po Leonarda in mu veli, naj gre z njo.

Leonardo gre za njo. Žena, ki ji je bilo videti, da ima blizu šestdeset let, ogleduje Leonarda milo in ljubeznivo in si pri tem vedno briše solze, pelja ga v spodnjo sobo, ki je bila odmenjena za popotnike ter mu ukaže, da se vsede, sama pa nato odide.

Leonardo je bil dolgo sam v sobi. Premišljuje to in ono. Pač mu je prišlo na misel vse življenje, kar je doživel veselega in žalostnega, pa kaj takega še vendar ni doživel. Zdaj sem ravno kakor tista ptica katero zaprejo v kletko, ki ne ve, kaj se bo z njo zgodilo, si je govoril poluglasno sam pri sebi.

Naenkrat se odpro vrata: neka stara strežnica mu prinese steklenico vina in kos belega kruha rekoč: »Gospod so rekli, da morate hitro malo pojužinati, potem greste z njimi malo pogledat okoli gradu, na vrt in v hlev, vse Vam hočejo pokazati in potem so rekli, da se odpeljete dalje.« Ženska se naglo obrne od Leonarda in izgine po hodnikih.

Leonardo pa, ki je bil že potreben prigrizka, hitro je in pije, potem pa čaka, da pride gospod.

Čez dobro uro sta že hodila gospod in Leonardo po vsem gradu. Gospod mu je razkazoval vse, kar mu je prišlo pred oči, peljal ga je v hlev k živini, bilo je nje veliko število in pa take, kakoršne še Leonardo ni videl nikoli.

Ko sta v gradu, na vrtovih in v hlevu za silo vse pregledala, pelje gospod Leonarda še na polje, mu razkazuje mlado žito in pšenico in vse, kar je bilo na njivah. Ko se Leonardo že skoraj naveličal tega pre-

gledavanja, vpraša vendar gospoda: »Povejte mi, dragi gospod, čigavo je vendar vse to?« »Leonardo, rečem ti! To je še danes moja lastnina, jutri pa nevem, čegava bo!«

»No, ali Vam bodo prišli prodajat?« vpraša Leonardo in se nasmeje.

Gospod ni rekel na te Leonardove besede ničesar, velel mu je samo, da naj gre zopet z njim nazaj v grad.

Nazaj grede reče Leonardo gospodu: »Preljubeznivi moj gospod, vse ste mi zdaj že pokazali, povejte mi vendar še eno, za kar sem prav za prav semkaj prišel: Kje so moji sorodniki?«

»Rečem ti Leonardo, jutri dopoldne pridejo, potem si boste malo pogovorili in črez dva dni potem se odpelješ zopet proti Mali vasi na Slovensko, ako ne boš hotel ostati pri meni.

Leonardo ni vedel na to vprašanje odgovora in je molčal popolnoma.

Mislil si je, kakor storim, tako ni prav. Če ostanem tukaj, ne bom mogel v Malo vas, če pa grem tje pa se zamerim gospodu, kateremu sem zdaj največ dolžen na svetu, za to, ki me je dal po zdravniku ozdraviti.

Solnce se je skrilo za italijansko zemljo. Prišel je čas počitka. Leonardo je dobil dobro večerjo in potem mehko posteljo, v katero se je takoj vlegel spat.

Brž, ko je zaspal, je imel zopet skoraj nekdanjim enake sanje.

Imel je zopet trnjev venec na glavi. V tem pride neka lepo oblečena gospa in mu reče: »Deni venec z glave na mizo!« Leonardo uboga. Ko ga je položil zraven sebe na mizo, se takoj vname in popolnoma zgori.

Iz pepela pa zrastejo naglo lepe cvetlice, kakoršnih še Leonardo ni videl nikoli! Gospa, ki je zraven stala, je pobrala te cvetlice, spletla iz njih drugi venec in ga djala Leonardu na glavo in rekla: »Sedem let si nosil trnjev venec na glavi, od zdaj pa boš nosil cvetličnega vse svoje življenje!«

»Srečen bodi Leonardo!« Gospa izgine, on se prebudi, in vso noč ne more več spati.

V jutro, ko so vsi po gradu vstali, pride zopet tista gospa k njemu, ki ga je poprej zvečer peljala od kočije v grad in ga z veselim glasom nagovori: »Dobro jutro Leonardo! Kako si kaj spal?«

»Slabo!« odvrne na kratko.

»No, kaj pa je bilo, da nisi mogel spati?« vpraša ga gospa.

»Takšne sanje sem imel, da skoraj ni za povedati.

»No, in pa kakšne?«

Leonardo razloži gospej od začetka do konca, kaj se mu je sanjalo.

Gospa ne reče drugega kakor: »Mogoče se ti izpolnijo,« ter naglo odide.

Potem mu prinese tista zajutrek, kakor prejšnji dan večerjo.

Po zajutrku pride zopet gospod grajščak po njega, da gresta na vrt, kamor so imeli po dogovoru sorodniki priti.

Proti opoldne so se začeli zbirati v grad ljudje od blizu in daleč, vsi lepo praznično oblečeni, vsi na grajščakovo povabilo, pa nobeden ni vedel zakaj.

Leonardo še vpraša: Ali gredo ti ljudje danes v cerkev, da so tako praznično oblečeni?«

»Povabil jih sem!« reče grajščak, »nekaj posebnega imajo danes pri meni!« Med tem zazvoni pri cerkvi, ki je bila kakih deset minut od gradu, ravno poldne. Leonardo vzklikne od veselja:

»Oh, kako lep glas ima ta zvon!« Zdi se mi da slišim angelja peti!«

Gospod in Leonardo sta bila ravno pred gradom na vrtu. Oba sta gledala proti cerkvi odkoder se je slišal zvon.

V tem trenutku obstopijo Leonarda tri že precej postarele gospe, ter ga nagovore, da naj gre z njimi v grad. Dve sta ga prijele za roke in tista, ki ga je bila prejšnji dan spremljala iz kočije v grad, pa je šla z grajščakom par korakov za njimi. Vseh pet oseb koraka po stopnicah v gornje nadstropje.

Vsi stopijo v veliko dvorano, kjer je že bilo zbranih polno ljudi. Dvorana je bila podobna cerkvi ob kaki svečanosti, tako je bila okrašena z venci in cvetlicami.

Na sredi dvorane je bila velika miza, ki je bila pripravljena za nje, okrog nje pa je bilo še mnogo okrašenih miz, kjer so sedeli gostje.

Zdaj začne gospa, katera je šla poleg gospoda v grad govoriti vsem zbranim z lepim in krepkim glasom:

»Naš gospod grajščak se je vozil pretekli teden nekam, sama ne vem kam na sprehod, in pripeljal seboj človeka katerega imamo zdaj tukaj pred seboj, hočem ga vprašati pred Vami, kdo da je?«

Oni dve gospe in gospod so se vsedli k mizi in mirno poslušali kaj bo gospa Leonarda vprašala. Leonardo, ki je skoraj trepetal od začudenja je stal zraven

mize in si ni upal nikamor pogledati, zdelo se mu je, da so ga oči zapustile.

Gospa stopi k njemu, dene mu obe roki, na rame in ga vpraša na ves glas: »Mladenič, povej nam, kdo si?« »Jaz sem Leonardo Vesenjak!« »Če si ti resnično Leonardo Vesenjak, povej še nam, od kod in kje si doma?«

»Doma sem v Mali vasi na Slovenskem, bil sem rejenec pri nekem kmetu, našli so me pred sedem in dvajseti leti, na pragu, kdo me je tja prinesel, nevem jaz in tudi nikdo drugi«.

»Če si res ti!« nadaljuje gospa pokaži nam, kako potrdilo, da ti verjamemo!«

Zdaj potegne Leonardo iz notranjega žepa v papirju zavito reč jo da gospej in pravi: »Tu imate to srajčko, katero sem imel, kot malo dete oblečeno, kmetica mije jo slekla in shranila, da sem jo imel za spomin otroških let in sem jo potem, kot berač vedno seboj nosil«.

Gospa jo pogleda, in tudi potegne iz žepa nekaj podobnega.

Imela je še tri take srajčke, ki jih je dala napraviti ob Leonardovem rojstvu. Dognalo se je tako, da je Leonardo res pravi sin grajščaka in grajščakinje Vesenjak.

Gospa nadaljuje: »Ali veruješ, da sem jaz prava tvoja mati, ki sem te rodila?« »Verujem!« »Ali veruješ dragi Leonardo, da je ta gospod, s katerim si se vozil ves teden, da je to tvoj lastni oče!« »Verujem!«

»Veruješ, da je ta ženska tvoja nekdanja babica, ki te je prva vzela v roke, nesla te ravno k temu oknu, ki je pred teboj, ti odprla oči in rekla: »Glej

ljubo dete, kako lep je svet, kako lepo ga je ustvaril On, ki kraljuje nad nami?« »Verujem!« »Ali veruješ, da je ta druga gospa tvoja krstna botra, ki te je držala v cerkvi pred krstnim kamenom, kjer si dobil ime Lenarta, in zdaj si Leonardo?«

»Verujem!« Vsi trije, oče, mati in sin se objamejo in poljubijo. Nato mu natakne oče na roko prstan, tako lep, da se mu je bleščal na vse strani. Prstan je bil iz najlepšega zlata in je imel za okrasek velik briljantni kamen.

Tu se je spomnil Leonardo svojih nekdanjih sanj. Strmel je in molčal. Gledal je tako začudeno po dvorani kakor, da bi si ne bil svest življenja.

Vsi gledalci in povabljenci so jokali pri tem prizoru; saj sploh kaj takega še ni videl nikdo na svetu.

Leonardo se vsede zdraven svoje matere, ki ga je v enomer objemala, kakor majhno dete.

Takega veselja še nista nikoli občutila v svojih srcih, kakor takrat. Oče pa je stopil pred sina in začel govoriti povabljencem:

»Glejte, dragi mi, kako moder in dober je Bog! Na kako čuden način mi je poslal nazaj sina, ki sem ga že sedem in dvajset let pogrešal. Glejte bil je berač celih sedem let. Ko se je narodil, storil sem obljubo, da ga dam, ko toliko odraste, v višje šole v mesto, pa Bog je uravnal drugače.

Ko je bil še komaj pol leta star, so mi ga ukradli cigani, ga prenesli daleč v slovenske kraje.

Tam je bil v prvi mladosti namesto dijaka pastir in potem, ko je bil že večji, hlapec pri nekem kmetu.

Tam se je naučil kmetijstva, kar bo ravno tukaj na svoji grajščini potreboval.

Upam, da bo imel vse svoje gospodarstvo v najlepšem redu.

Nato se obrne še do svojih podložnikov, ki so stali v kotu, in jim reče: »Ta, moj sin je od danes naprej Vaš gospodar in gospod. Njega ubogajte. Ljubite ga in ga spoštujte, kakor ste mene ljubili in spoštovali.

Gospod grajščak je nato, objel zopet sina in začel jokati od samega veselja.

Potem so začeli nositi jedi in pijače vsem povabljenim in se gostovali celi teden. Veselju ni bilo ne konca ne kraja. Vsak je hotel napraviti Leonardu kako veselje, vsak je hotel z njim govoriti in mu za slovo še kaj lepega povedati.

Tako so potekli dnevi gostovanja in sorodniki so odšli na svoje domove.

Neki dan pozneje reče oče: »Kaj, ko bi se vsi skupaj peljali v Malo vas na Slovensko, da bi se zahvalili kmetu in mu poplačali ves trud ki ga je imel nekdaj z našim Leonardom?« »Kadar Vam je volja!« pravi Leonardo očetu.

Vendar so odlagali to vožnjo celi dve leti. V tem času je spoznal oče svojega sina popolnoma.

Leonardo ni pohajkoval in silil na lov in veselice, kakor drugi grajski sinovi.

Vedno je bil najrajši med delavci in je tudi sam pridno delal.

Najrajši je plužil in kosil. Ko je prišel čas košnje, si je klepal sam koso, tako da se mu je oče iz srca smejal. Potem je šel sam kosit in je bil vedno prvi.

Učil je svoje delavce še peti lepe slovenske pesmi ki so jih v Mali vasi prepevali.

»Pravi kmet si!« dejal mu je oče večkrat, ko ga je videl pri delu.

Ker je tako dobro gospodaril, svetoval mu je oče, da se naj oženi in da mu potem zapusti vse gospodarstvo popolnoma.

Štirnajst dni potem, ko si je pripeljal oče Vesenjak sina na svoj dom, je prišel nekdo v grajščino naznanit, da so potegnili ne daleč od tam iz bližnje reke dve ženski. Vse je hitelo gledat utopljenki. Poznal ju ni nikdo razen grajščaka. Ko ji pogleda, ji takoj spozna in pravi, da ste ravno tisti dve, od kojih je bila ena francoska vedeževalka. Tudi Leonardo je šel z očetom gledat mrtvi trupli. Leonardo pa pravi očetu: »Tudi jaz ji poznam!«

»To ste ravno tisti dve ciganki, ki ste hodili skozi sedem in dvajset let v Malo vas na Slovensko mene gledat«.

Neki dan pride tudi dotična gospa iz mesta, katera je bila tema ženskama posodila obleko ko ste se namenili, stopiti v grad pred grajščaka Vesenjaka.

Dotična gospa je potem vse natanko razložila, da bi ji ne bili spoznali da ste ciganki. Ime in priimek pa si je starejša izmislila.

Potem se je dognalo, da ste pobegnili iz gradu radi tega, da bi ji Leonardo, ne bil poznal. Pozneje so tudi izpovedali neki delavci, ki so šli ravno za njima skoraj do reke, da sta šle pred njimi in se vedno ozirali nazaj, najbrže ste mislili prebresti reko, da bi se rešili življenje in se grajščaku umaknili.

Pa prišli ste na globoko in valovi so jima odprli grob.

Pri njima niso našli druzega, kakor v papir zavite še nepoškodovane kvarte s katerimi je starejša grajščaku razodela kje je njegov sin. Bežali pred delavci pa sta najbrže zato, ker sta mislili, da so grajščinski in ju hočejo uloviti na begu in zopet v grad nazaj peljati. Gospod Vesenjak je takoj uganil da je ciganka lahko metala kvarte, ker je sama ukradla njemu sina.

Končno je rekel: »Bog je pravičen! Bali sta se moje kazni, pa Bogu nista ušli kakor sploh nikdo na svetu«. Od tedaj naprej je bil stari grajščak vedno vesel in dobre volje, še bolj pa grajščakinja. Vedno je imela vsakem, kdor je prišel pred njo zadosti povedati. Tudi Leonarda ni bilo videti žalostnega, včasih je bil vendar malo zamišljen in tih.

Večkrat sta ga vprašala oče in mati, kaj mu je, pa vselej je odgovoril da človek ne more vedno peti in se smejati. Leonardu se je tihoma tožilo po Mali vasi. Mislil si je, ko bi Malovaščani vedeli, kako se meni dobro godi in da sem našel svoje ljube starše, bili bi tudi z menoj veseli. Potožilo se mu je včasih tudi po kmetu in kmetici, in najbolj po Anici. Le enkrat, da bi se še videli na tem svetu in si podali roke, si je mislil, bilo bi mi potem popolnoma lahko pri srcu.

Če tudi je oče silil, da bi se peljali v Malo vas, sta vendar, kakor smo že omenili do tega, pretekli dve leti. Potem, ko ga je oče jel prigovarjati, da bi se oženil stopila mu je zopet Anica pred oči.

Nekoč je razložil očetu in materi vse svoje mišljenje. Rekel je, da bolj pridnega in vljudnega dekleta

ni na svetu. Če se le ni ta čas že omožila! Od zdaj niso več odlagali, temveč odpotovali so neki dan proti Mali vasi na Slovensko.

/
/ /
/

Še prej, ko se bodo pripeljali naši popotniki, Leonardo, oče in mati njegova, pojdimo in poglemo mi, kaj so počeli Malovaščani potem, ko je izginil Leonardo. Tega, da je Leonardo izginil iz Male vasi niso ljudje celi mesec opazili, ker za berača se nikdo ne zmeni če bi ga še Bog ve kako ljubil, ker gre vedno od hiše do hiše in je tudi povsod in nikjer doma. Tako je tudi bilo tukaj. Leonardo je izostal včasih po cela dva meseca, da ni prišel nazaj h kmetu v Malo vas.

Potem pa so vendar začeli ljudje povpraševati, kje bi bil Leonardo, da ga ni videti nikjer več. Pa vse poizvedovanje po njem je bilo zastonj. Čim dalje časa je poteklo, temveč je bilo govora in poizvedovanja po Leonardu.

Tekel je že tretji mesec — Leonarda še ni bilo! »Pa ga ni!« »Obupal je in skočil v vodo!« rekel je nekdo.

Taki in enaki govori so šli od hiše do hiše po Mali vasi in tudi po sosednih vaseh.

Nekoč pride res grozna vest v Malo vas, da je

Leonardo že med mrtvimi. Neki dan so res potegnili neko človeško bitje iz bližnje vode. Truplo je že razpadalo. Komaj je bilo poznati, da je bil človek možkega spola, ker že skoraj nobene obleke ni imel na sebi. Kdo bi bil ta človek? Drugega niso pogrešali v vasi razen Leonarda. Zato je bilo sklenjeno: »Mrtvec ni nikdo drugi kot Leonardo!« Tega pa ni videl nikdo in tudi ni vedel, ali je utonil sam rad radi obupnosti ali pa je zablodil in padel v reko, kjer je v valovih našel zgodnji grob. Pri kmetu je imel Leonardo še nekaj shranjenega denarja, katerega je naprosjačil in stem denarjem je šel kmet v župnišče, plačal tam nekaj svetih maš, zvonenje in zadušnice za rajnega. Anici se je tako smilil, da je večkrat na glas jokala.

Še kmet in kmetica sta si večkrat brisala solze po Leonardu.

»Tako pridnega in poštenega hlapca, kakor je bil Leonardo, ne bom nikdar več imel!« dejal je večkrat kmet. »Bog mu pomagaj in se ga usmili!« dejala je kmetica. »Res sem ga imela tako rada kakor, svojega lastnega otroka, saj je bil tudi tako priden, da mu ni bilo para nikjer!«

Teklo je potem že drugo leto. Malovaščani so že še kaj radi spominjali na Leonarda. Posebno po zimi je bil v duhu vedno med njimi, ko so imeli kako luščenje. »Oh ubogi Leonardo!« so pravili, »kako lepe in mične povesti je znal!« »Ne bode ga več!« »Bog mu daj večni mir!«

Pa kaj se zgodi? Neki dan proti poldne pridrdra po cesti proti Mali vasi lepa kočija s štirimi osebami.

Ravno pred hišo, kjer je stanoval pred dvema letoma Leonardo, se ustavi in iz kočije izstopita dva gospoda in ena gospa, kočijaž pa je ostal na svojem sedežu. Naprej je šel Leonardo za njim pa njegova roditelja. Leonardo, lepo kmetski opravljen, je stopil takoj v hišo, v kateri so bili domači ravno pri obedu. »Bog Vam blagoslovi!« želi jim, stopivši čez prag, Leonardo. »Hvala mu odvrnejo vsi ob enem. Na to še vstopita oče in mati Leonardova oba z enakimi besedami, tudi tema dvema so takoj odgovorili vsi hvalo enoglasno.

»Ali me ne poznate več? — vpraša Leonardo nadalje. »Kako Vas bomo poznali, če pa Vas še nikoli nismo videli!« »Nikoli!« Kako pa to če pa sem bil celih sedem in dvajset let pri Vas in sem več kot tisočkrat pri tej mizi jedel!«

Vsi obledijo tako, da so bila lica beli steni podobin ne more nobeden besedice spregovoriti.

»No, no, ali sem Vas kdaj tako razžalil, da me še poznati nočete?«

Prva se oglasi Anica in pravi vsa preplašena: »Oče, mati! Leonardo je vstal od mrtvih!« Po teh besedah se skrije za očetom in ne upa si več gledati Leonarda.

Leonardo pa nadaljuje: »No, sestrica moja, ali me res nočeš več poznati?«

Prime jo za roko, jo potegne izza očetovega hrbta ter pravi: »Poglej me draga Anica, z dušo in s telesom sem tukaj pred teboj, ravno tisti Leonardo, ko sem bil toliko let tvoj bratec.« »Beži, duh, od mene! Leonardo je bil berač in je imel mrtvo roko. Leonardo je pokopan in ne živi več!« Tudi kmet in kmetica si ne

upata spregovoriti besedice, ampak samo nemo gledata Leonarda in njegove starše.

Zopet reče Leonardo: »Ako me res nočete poznati, ki sem Vam bil nekdaj najlubši, pa se poslovimo.

V tem skoči Anica k Leonardu in ga objame. Zdaj vstaneta tudi kmet in kmetica, vsi so zdaj prepričani, da ni duh pred njimi, ampak resnično njihov tako dolgo pogrešani Leonardo.

Prej, ko je preteklo pol ure bila kmetova hiša tako napolnjena, da se niti gibati niso mogli.

Vest, da se je pripeljal Leonardo v Malo vas k svojemu nekdanjemu redniku na obisk, je šla, kakor blisk od hiše do hiše po celi vasi.

Vsak je hotel videti Leonarda, vsak mu podati roko, vsak z njim govoriti in ga vprašati, kje je in kako se mu godi.

Leonardo bi moral imeti sto jezikov, če bi hotel vsem in vsakemu natančno odgovarjati, in pa deset rok, da bi mogel vsem roko podati.

Ko se ljudje razšli, vsak na svoj dom, so se začeli kmet, kmetica in Anica razgovarjati in razlagati dogodke, ki so se zgodili ta čas, ko ni bilo Leonarda v Mali vasi. Vse natanko so si razložili. Leonardo je razlagal svoje prevesele dogodbe, kako ga je našel oče in ga vzel k sebi v kočijo, kako naglo ozdravel in tako naprej.

Kmetovi pa so mu razlagali, kako so ga imeli vsi za mrtvega, kako so mu zvonili in zanj opravili že zadušnice. Na kočijaža, ki je še bil zunaj na cesti, pa so vsi pozabili. Prvi se ga spomni kmet ter vpraša šaljivo:

»Ali ste prišli peš?« videl je namreč skozi okno, stati zunaj na cesti konje in kočijo.

»Pripeljali smo se!« odvrne oče Leonardov. »Ali so toraj to Vaši konji, ki stojijo tukaj pred hišo na cesti?« »Čegavi pa potem?« vpraša Leonardo in se nasmeje.

V tem skoči kmet skozi duri h kočijažu, ki je zunaj mirno sedel na svojem sedežu in mu reče, naj takoj odpreže konje in jih pelje v hlev, kočijo pa pod streho, sam pa naj takoj pride v hišo.

Govora jim tisti dan ni zmanjkalo. Poteklo je tisto popoldne tako naglo, da skoraj niso vedeli, da se je storila noč. Še po večerji so dolgo kramljali in se pogovarjali.

Drugo jutro brž po zajutrku pelje kmet starega Vesenjaka in njegovo ženo ven za vas na svoja polja in mu pokaže, kako lepo si ga zna obdelovati.

Tudi stari Vesenjak mu razlaga, kako oni obdelujejo svoja polja.

Leonardo pa je bil doma pri Anici in njeni materi, ki jim je pripravljala obed.

Po obedu reče stari Vesenjak kmetu: »Veste Vi kmet, kakšna je moja želja?!« »Kakšna?« vpraša nadalje kmet. »Vi ste vzredili in vzgojili prav po krščansko mojega sina, dolžan sem Vam veliko plačilo zato, nemorem drugače poravnati svojega dolga kakor s tem, da se peljete vsi trije Vi, Vaša žena in hčerka Anica z nami. Saj imate še dva sina, ki bodeta dobra čuvaja pri hiši dokler Vas ne bo nazaj.

Tudi jaz Vam hočem našo kmetijo pokazati in Vam s tem storiti veselje, kakor ste ga Vi meni. Vse se mi dopade pri Vas!«

Kmet se ne da mnogo siliti. Na tretji dan so se odpeljali z Vesenjakovo družino na italijansko mejo na njihov dom. Kmetu in kmetici se je zdela pot trikrat predolga.

Vedno sta gledala nazaj in tožila, da bo predaleč za nazaj. Čez teden dni je zagledal kmet lepo grajščino, na kar vpraša starega Vesenjaka, čegava da bi bila.

Stari Vesenjak se nasmeje in pravi: »Ta grajščina je bila pred dvema letoma moja in zdaj je lastnik tisti katerega ste Vi vzredili in vzgojili, namreč Leonardo!«.

»Oh moj Bog!« začudi se kmet. »Ali je Leonardo zdaj grajščak?« »Se ve, da je!« pripomni stari Vesenjak. »Bodete kmalu videli kakšno kmetijo ima!« Med tem pogovorom so bili že na dvoru.

Kmet in kmetica si več govoriti nista upala z Leonardom, ko sta videla kakšne reči in kakšno bogastvo ima. Mislila sta že prej, ko so bili na potu, da ima pač kako obširno kmetijo, da bi po imel tako lepo grajščino in več tisoč oralov zemlje, tega si nista mogla domisliti.

Kmet in kmetica in Anica so ostali na Vesenjakovi graščini celi teden in še jim tudi ni mudilo v Malo vas. Leonardo in njegov oče sta jim razkazovala vse po vrsti, živino, vrtove, polja in gozdove: vse je bilo v najlepšem redu.

Pri zadnjem obedu, ko so se že mislili posloviti, je prišlo nekaj posebnega na vrsto.

Leonardo je sedel zraven Anice kakor prej nobenkrat, ni pa odkril do zdaj z nobeno besedico, kaj je nameraval.

Naenkrat vstane in prosi za besedo ker ima nekaj važnega povedati. Vsi takoj dovolijo in poslušajo. Glejte začne zdaj Leonardo, moj oče in moja mati, in tudi Vi Aničin oče in mati imam Vam vsem skupaj nekaj prav posebnega povedati.

»Glejte, Anica mi je bila do štirinajstega leta kakor moja lastna sestrica; ko sem pa izvedel, da ni sem Vaš lastni sin, sem jo spoštoval in imel za svojo najboljšo prijateljico«.

Leonardo je nadaljeval: »Spoznal sem, ko sem bil pri Vas, da ima Anica polno dobrih in najlepših čednosti. Ima plemenito srce in blago dušo. Upam tudi, da bo imela mojega očeta in mojo mater tako rada, kakor je imela do sedaj Vas moj rednik in vzgojitelj. Videl sem tudi, da na Boga ni pozabila nikdar; vsako jutro in zvečer, ko sem bil doma, sem jo videl moliti, kar je tudi pri nas navada. Tudi v cerkev sva šla sto- in stokrat skupaj!« Po teh besedah se obrne k Anici ter jo nagovori z ljubkimi besedami: »Toraj, draga Anica, tebe sem si izvolil, če hočeš postati moja žena!« Ko je Leonardo končal, segel je po vrsti vsem v roke, najprej seveda Anici, ki ni prav vedela, ali se bi jokala ali smejala od samega veselja.

Zdaj se je obrnil Leonardo k Aničnim očetu in materi.

»Vam pa ljubi oče in mati, poplačam Vaš nekdanji trud s tem, da Vam dam celo tisto kmetijsko posestvo, katero sva Vam včeraj z očetom pokazala. Saj je še enkrat in polovico večje ko Vaše v Mali vasi. Hiša je zidana kakor ste videli, hlev obokan, dovolj je njiv, vrtov, travnikov in gozdov.

Doma v Mali vasi pa razdelite sinoma, Vi pa se lahko takoj preselite sem, da ostanemo skupaj do smrti!«

Po teh Leonardovih besedah kmet in kmetica nista mogla več zadržati solz od prevelikega veselja, padale so jima debele solze kakor bležeče jagode na pobožne sklenjene roke.

Še ves teden potem so ostali kmet, kmetica in Anica pri Leonardu.

Anica se je čutila srečno, črez vse srečno: postala je grajščakinja, kakor se ji je nekdaj sanjalo.

Črez teden dni sta se zopet pomikala in drdrala dva voza nazaj v Malo vas. Na prvem so se peljali Leonardov oče, mati in pa kmet, na drugem pa Leonardo, Aničina mati in Anica. Aničina mati, je sedela zraven Leonarda, razlagala mu je med potom, kako so ga našli na pragu in kako so ga potem vzgojevali skupno z Anico.

Leonardo je bil poln hvaležnosti do svoje velike dobrotnice in druge matere, večkrat je dejal vmes: »Bog Vam plati, zlata mamica! Bog Vam povrni vso skrb in ljubezen. Do svoje smrti Vam bom hvaležen sin ostal. Vem, da ne morem nikdar poplačati, kar ste storili za me. Toda, kar Vam ne morem storiti, hočem pa Vaši Anici. Ne bom jo imel samo za ženo, ne, v njej bom gledal Vašo podobo, ljubil jo bom in spoštoval kakor ljubim in spoštujem vas, draga mati«. Anica pa ga šaljivo draži: »Leonardo, kaj pa, če boš pozabil na vse to? Če me hočeš napraviti samo za prvi april?«

»Oh ljubi Bog?« zakliče Leonardo ves zavzet, »kaj takega še mi pač ni prišlo na misel. Anica kaj le govoriš?«

Ljubo dete, kaj takega si pač ne smeš misliti, sploh o takih stvareh ne govorimo več!

»Veruj mi draga Anica, da bodeš črez mesec dni srečna grajščakinja; vzela boš slovo od Male vasi za vselej in boš moja preljuba žena«.

Po teh Leonardovih besedah se Anica milo razjoka. Tudi materi se vdero solze po licih.

Leonardo jo tolaži rekoč: »Ne jokajta, mogoče je Vama res težko slovo od Male vasi; toda Bog je vse tako uravnal. Božji volji se moramo ukloniti. Rečem Vama pa; vsega bomo imeli v izobilju; samo to si želim, da bi ostala med nami vedno takšna ljubezen kakor je bila med sveto Družino v Nazaretu«. »Da, da, pripomnita tu obe, samo to nam Bog daj!«

Med takimi in podobnimi pogovori so se pripeljali zopet v Malo vas. Vaščani so strme gledali in se čudili, da so se zopet pripeljali vsi trije: Leonardo, oče in mati s kmetovo družino.

Kmet in kmetica sta takoj naznanila svojima sinovoma da sta namenjena oditi iz Male vasi za vselej in se preseliti na Leonardov dom.

Naročila sta jima tudi, naj si preskrbita dobre gospodinje; starejši sin bo ostal na domu, mlajši pa se naj oženi kam drugam, kamor ga srce vleče. Sina sta storila po želji staršev.

Čez tri tedne se je iz Male vasi pomikala dolga vrsta ljudi proti farni cerkvi; bila je gostija, kakoršne Mala vas še ni videla. Tri srečne pare mladih ljudi so peljali obilni svatje k poroki. Bilo jih je res veselje gledati. Ženini so bili v priprostih kmetskih oblekah, neveste vse tri z venci na glavah.

Gostija je trajala ves teden. Malovaščani so bili vsi povabljeni na gostijo, niti eden ni smel izostati. Ker

v hiši ni bilo dovolj prostora, postavili so uto pod milim nebom, kakor je navada na premicijah novomašnikov.

Po gostiji je prišla največja žalost za Malovaščane, — namreč slovo!

Malovaščani so ljubili kmeta in njegovo rodbino, ljubili so Leonarda, ravno zato jim je bila ločitev od njih tako bridka.

Sedmi dan po poroki ste stali dve lepi kočiji pred kmetovo hišo.

Ljudi se je kar trlo na dvorišču in na cesti pred hišo. Podajali so si roke, jokali, se objemali in se zopet jokali.

Kmet je moral po Leonardovi želji sinoma prepustiti vse, kar je imel, niti denarja ni smel vzeti seboj. Ko je bilo vse opravljeno so si še enkrat segli v roke — še en prijazen pogled in kočiji sta naglo zdrčali za vselej iz male vasi proti italijanski meji.

Brž po vrnitvi v grajščino je napravil Leonardo svojim ljudem, ki so mu ta čas čuvali njegov dom, lepo gostijo. Vse je povabil, od prvega do slednjega, vsi so morali priti.

Hlapce in dekle in grajščinske delavce je še bogato nagradil in jim rekel: »To sprejmite v moj spomin moje poroke. Ker se je niste mogli udeležiti, pa se tukaj zdaj veselite!«

Po dokončani gostiji sta se preselila Aničin oče in mati na odmenjeno jim kmetijo. Vse, kar koli sta potrebovala sta dobila od Leonarda. Najel jima je tudi dobrega hlapca in zvesto deklo.

Vsa dela na polju jima je pomagal opraviti s svojimi delavci. Obiskoval jih je skoraj vsaki dan. Rekel

jim je večkrat: »Jaz bi Vas nikdar ne pustil iz grajščine, pa ker vem, da imate veliko veselje do gospodarstva, zato sem Vama izročil vajino kmetijo, da imata veselje, dokler hočeta. Kadar pa ne bi hotela več gospodariti, imate pri meni v grajščini vedno pripravljen dom«.

Leonardo je bil dober gospodar in Anica je bila dobra gospodinja. Vedno je ostala priprosta, nikdar se ni nosila gosposko, pri vsakem delu je rada pomagala. Za vsakega je imela prijazno besedo. Zato so jo pa tudi hlapci in dekle in vsi delavci, ki so imeli pri grajščini opraviti, ljubili kakor svojo pravo mater, in ona je tudi zaslužila tako ljubezen. Dala je vsakemu svojo pravico, pa tudi revežev ni pozabila, nobeden ni odšel od grajščine brez dara in dobre besede. Celo gospodinjstvo si je tako lepo uredila, da se je čutil vsak srečnega v hiši, vsi so bili kakor ena družina. Blagoslov božji je očitno bival v hiši, vse se lepo posrečilo in blagostanje se je množilo od dne do dne.

Leonardo je dal postaviti na vzhodnji strani grajščine lepo, veliko kapelo. Anica pa je skrbela, da je bil oltar v kapeli vedno lepo okinčan. Leonardo je bil srečen tu z njim je bila srečna tudi Anica, njegova žena. Toda oba sta vedno skrbela za srečo tudi za drugi svet.

Leonardo je že v mladosti, ko je bil še v Mali vasi pri kmetu, resno kazal, da mu bije v prsih pridno krščansko srce. Ubogal je rad svojega rednika, in bil pripravljen hitro za vsako dobro delo: preklinjati ga ni slišal nikdo in žal besede ni mogel reči nikomur. Vedno in povsod je rad pomagal, kjer je le mogel kaj dobrega storiti.

Nikdar tudi ni divjal ali razgrajal po noči kakor fantalini, ki po večerih ne dajo drugim ljudem miru. Mnogokrat je prišel kak vaški ponočnjak in ga je silil, da bi šel z njim, pa Leonardo mu je zabrusil v obraz: »Ne pojdem! Koliko potov imam storiti, lahko storim podnevi. Z Bogom!«

Tudi do ženskega spola se je obnašal vedno častno in pošteno, ni sklepal nobenega znanja, niti ni mislil na nobeno zvezo. Rekel je navadno: »Bom že dobil nevesto, kadar bo Bog hotel in bo prišel bo čas, in ravno tisto, katera je meni odmenjena.« Leonardo se tudi ni sramoval cerkve in molitve, ni postajal zunaj cerkve, kakor delajo dandanes tu in tam fantje, ki grejo k cerkvi samo zato, da bi jih drugi videli.

Zato ga tudi Bog ni pozabil. Nagradil ga je že tukaj na zemlji bogatstvom, zadovoljstvom in srečo, še bolj pa ga je nagradil v večnosti.

Leonardo si je imel za geslo znani pregovor! »Česar ne želiš, da bi se tebi storilo, tega tudi ti drugim ne stori!«

Tega gesla se je držal Leonardo zvesto. Bog mu je dal po večih letih štiri potomce, dva sina in dve hčeri, katerih je bil neizrečeno vesel, nič manj, če ne še bolj jih je bila Anica, ki je s tem postala srečna mati, ljubila je svoje otroke kot punčico svojega očesa.

Ko so po mnogih letih umrli starši, je kmetijo, katero je Leonardo dal Aničnim starišem, pripadala je zopet grajščini in vse je bilo zopet po starem.

Leonardo in Anica sta dočakala visoko starost, Leonardo je namreč postal star čez osemdeset let. Vesela sta bila in srečna do svoje smrti.

Prepustila sta svoje veliko bogatstvo svojim otrokom, katere sta ravno tako dobro in skrbno vzredila kakor sta bila vzgojena sama.

Res, Leonardo je bil srečen! Ko je bil berač in v najhujši stiski, je prišel oče ponj s kočijo in ga je odpeljal na svoj bogati dom, ter mu vse izročil v lastnino.

Želim, da bi se tudi z nami zgodilo tako, kakor z Leonardom, da bi prišel ob naši smrtni uri tudi nebeški kočijaž, naš angel varih z zlato kočijo po nas in nas peljal v nebeške grajščine, kjer, bi bili srečni na vse veke.

Živimo toraj po Leonardovem zgledu in vtisnimo si v srce njegovo geslo, potem bomo gotovo tudi srečni kakor je bil srečen naš vrli Leonardo!

/
/ /
/

Psihofagos, Kastor in čarovnica Katra

Psihofagos poglavar pekla je najrajši občeval z meščani. Delal se je vidnega. Oblačil se je v oblačila, primerna družbi, v katero je bil namenjen iti. Ako je šel na plesišča z mladino, oblekel je lepo črno suknjo in sive hlače, na glavo pa si je djal zelen klobuček s mogočnim peresom divjega petelina. Pod klobukom pa je imel na glavi majhno čepico, katere med ljudmi ni djal nikdar raz glave.

Ako je šel v gledališča, si je poveznil na glavo cilinder, oblekel pa je fino črno obleko s frakom; na svoje krempljaste noge si je vtaknil fine lakaste čevljičke.

Obnašal pa se med ljudmi je vedno tako dostojno in lepo, da se je velika gospoda kar čudila njegovim elegantnim kretnjam in ga je imela splošno za kakega bogatega slavnega viteza.

Bil je tudi najboljši plesalec. Marsikatero plesalko je prekanil in tako očaral, da je hotela vedno le z njim plesati.

V gledališčih se je najraši pomešal med igralce ter vsako igro tako izvrstno izpeljal, da je skoraj vselej dobil vrh pohvale še lepo nagrado.

V takih družbah je gospod Psihofagos polnil najbojbolj svoj zapisnik. — Pa volk ni nikdar sit in nima

zadosti, zato začne še tuhtati, koga bi z svojo prekanjenostjo vlovil še na deželi. Tukaj pa je prirejal tu in pa tam plese ali bale. Prvo harmoniko je sam sestavil, tako vsaj pravijo stari ljudje še dandanes in imenujejo harmoniko tudi hudičevo škripavko.

Zdelo se mu je, da še ima vedno premalo uspeha. Ugibal in premišljeval je, kake zanjke bi še napletel, da bi položil še več tičkov za svoje kraljestvo.

Neki dan mu pride na pamet, da se poda v veliko mesto, kjer je bil jako izvežban slikar, gre k njemu in si naroči pri njem več tisoč podob.

Slikar mu je napravil in naslikal podobe raznih divjih živali na primer lisice, kune, volkove, tigre, leve itd., naslikal pa mu je tudi več nesramnih žensk, ki jih je tudi naročil.

Ko je bilo delo gotovo, si je je napravil gospod Psihofagos krošnjo, v katero je zložil podobe, in se podal z njimi na deželo, kjer je imel velike uspehe. Ljudje še takih podob niso videli, in ker jih prav po ceni prodajal, so jih kupovali na stotine.

Metali so potem podobe svetnikov iz okvirjev ter si devali te zaničljive slike v nje.

Nekateri še si zdaj hranijo take podobe po hišah.

Nekoč je bilo ravno ob košnji. Ljudje so sušili in pospravljali seno.

Gospod krošnjar Psihofagos pride s svojim blagom po cesti do velikega travnika na katerem je več kot petdeset oseb sušilo seno. Po sredini travnika je peljala peš pot. Po tej poti jo je naglo krenil krošnjar.

Delal se je, kakor da bi mislil mimo iti, pa delavci so vsi začeli enoglasno vpiti za njim: »He, kaj

nesete gospod v svoji krošnji?« »Lepe podobe«, odvrne krošnjar nekoliko jezno.

»Kakšne podobe?« vprašajo delavci.

»No, če rečem podobe za prodati! Pojdite jih pogled! Tako lepih in tako cenih še niste videli«.

Vsi pomečejo svoje grablje po tleh ter obstopijo krošnjara, kateri jim takoj začne razkazovati svoje blago.

Vsem so se dopadle te podobe in so jih tudi v velikem številu kupili.

Eden je kupil volka, drugi tigra, tretji leva itd.

Nesramne podobe pa so kupili tisti, ki so bili sami nesramneži.

Gospod krošnjar se ni utrudil razkazovati svojega blaga. Vedno bolj pisane jim je postavljal pred oči.

Gledalci so popolnoma pozabili na svoje delo.

Le Sedminov Peter in Brekova Lenica nista hotela iti gledat krošnjarjevega blaga, le ona dva sta pridno grabila seno.

Kar naenkrat se začne od severne strani vzdigovati grozen črn oblak, ki je bil znamenje gotove nevihte.

Peter, ki je že delj časa opazoval nevarni oblak, začne opozarjati svoje sodelavce, naj pustijo krošnarja, in naj gredo seno devati v kupe, ker se bliža neurje.

Pa nobeden se ni zmenil za Petrovo opozarjenje in ne za seno.

Oblak se bliža. Že so padale debele kaplje, bliski so švigali, in grom je udarjal, da je bilo groza. Krošnjar pa je še vedno motil delavce z svojimi ostudnimi podobami.

V tem pride gospodar. Ko zagleda krošnjara in delavce zbrane okrog njega, začne preklinjati da je bilo groza.

Delavci so razbežali, kamor so vedeli in znali, nekaj pred nevihto, nekaj iz strahu pred gospodarjem.

Gospodar gre naravnost pred krošnjarja in zavpije nad njim: »Poberi se, hudič! Ti si kriv, da seno po travniku ni spravljeno! Glej, da izgineš od tod, drugače ti pokažem svojo pest, da si boš smrti prosil!«

»Jaz jih nisem silil, da so prišli gledat mojih podob!« odvrne krošnjar.

Kmet ni vedel od same jeze, kaj bi počel. Dež pa je lil, kakor iz škafa. Krošnjar je še vedno stal in poslušal kmetovo prekljinanje.

»Ali ti že nisem rekel!« zagrmi kmet v drugič »da mi izgineš spred oči, grdoba grda, s svojimi podobami?

»Vrag te je prinesel sem! Oh, moje seno!«

Krošnjar se na glas nasmeje in pokaže kmetu dolg nos.

S tem kmeta tako razjezi, da zgrabi ta poleno, ki je kakor nalašč tam ležalo, in jo zažene krošnjaru od zadej pod noge, da se mu curkoma ulije kri.

»To imaš, grdoba!« reče kmet.

»Zdaj pa boste videli, koga ste ranili!« pravi krošnjar, »ravno od tukaj s tega mesta pojdem k sodniji in vas sodniku izročim. Dva tisoč kron bo za bolečine, stroški pa še povrhu.«

»Ali hočeš še več?« vpraša kmet.

Krošnjarju se je vedno bolj cedila kri iz rane. Nato zavpije z dvojnim glasom, da se kmet pretrese po vsem životu.

»Sezuj mi čevelj, da si obvežem rano, in mi prinesi takoj obvezo!« Nato se vsede in kmet mu potegne čevelj raz noge. Oh, grozá.

To ni bila človeška noga, ampak pokazala se je strašno kosmata volovska noga z velikimi parklji. Kmeta prevzame tak strah, da obledi in se kakor mrtev zgrudi na tla. Ko bi ne bilo v bližini nekaj delavcev, ki so vedrili za silo pod košatim drevesom, bi bil kmet gotovo mrtev obležal.

Ko so ga spravili zopet k zavesti, ni bilo več blizu ne krošnarja ne njegovih podob. Noben delavec, sploh nikdo ni videl, kam je izginil. Tudi nevihta je pojenjala.

Ko se je kmetu polegel strah, je vstal in se podal naravnost proti domu; tam je poklical vse delavce in jim je razložil, s kakim krošnjarjem so imeli opravek na travniku.

Svetoval jim je resno, da naj drugikrat pustijo ljudi mirno mimo iti. Morali so tudi vse podobe, ki so si jih nakupili, na drobno raztrgati.

Gospod Psihofagos si pa je gotovo tukaj precej napolnil svoj zapisnik.

* * *

Drugi dan pride Psihofagos v veliko mesto, hodi gori in doli po ulicah, oblečen za mladega gospodiča. Naenkrat zagleda na zidu neke hiše plakat, na katerem je bilo z velikimi črkami zapisano:

»V gostilni »Pri rdeči črešnji« se priredi danes velik koncert s plesom. Začetek popoldne ob tretji uri. Plesalci ste uljudno vabljeni!«

Gospod Psihofagos čita plakat enkrat, dvakrat — kaj bo drugega kakor »Iti moram! Plesati znam!, zapisnik še je tudi na pol prazen!« Tako je šepetal gospod

poglavar pekla sam s seboj. Videlo se mu je, da je bil vesel te prireditve. Na glavnem trgu zagleda veliko skupino ljudi, prijazno se jim približa ter vpraša, kam so namenjeni.

»Ali si tujec, da ne veš, da se v gostilni »Pri rdeči črešnji« vrši danes veliki koncert s plesnim vencem?

»Nisem vedel!« odvrne Psihofagos.

»Pa pojdi z nami!« mu svetujejo vsi zaporedoma.

Za kake pol ure so bili že na plesišču. Gospod Psihofagos se je tako lepo in fino sukal med njimi, da so ga vsi z veseljem gledali.

Vsaka gospa in gospodična je hotela z njim plesati.

Ko pa se je gospod poglavar že naveličal plesa, začne plesalcem nagajati, zdaj zadene mestnega gospodiča, zdaj zopet priprostega fanta, tu se zvrne plesalec tam zopet plesalka, da tako so ga začeli vsi prav jezno gledati, več jih je celo stopilo k njemu in mu svetovali da naj zapusti plesišče!

Psihofagos se ne zmeni za njihovo očitanje in še naprej nagaja in suva.

Naenkrat se godba ustavi in močen fant zakriči nad njim: »Mir nam daj!« »Če ne te vržemo ven in vedel boš, v kaki družbi si bil!« Psihofagos še ne miruje, naprej suva in buta.

Ko zopet godba preneha, pograbita dva krepka fanta našega Psihofaga in ga mislita vreči črez prag na ulico — pa joj, o groza!

Psihofagos se vrže na tla in divje zakriči: »Sezujte mi šolnčke, potegnite mi čepico z glave, potem me lahko vržete ven!«

Eden mladih gospodičev res takoj zgrabi za obuvalo in mu ga potegne z noge, pa grozen prizor! Prikaže se velika kosmata medvedova taca. Plesalce prevzame strah, še nobeden ni upal govoriti. Med tem si potegne Psihofagos sam čepico z glave, in zdaj se prikažejo dva palca dolgi rogovi, to plesalce še bolj pretrese. V tem hipu on vstane kakor blisk, ter stoji med njimi ves žareč. Iz ust mu šviga grozen plamen, med velikimi belimi zobmi mu moli pedenj dolg jezik, na hrbtu pa se prikaže velik in dolg kosmati rep. Zdaj vejo plesalci kdo je med njimi. Naenkrat pa je izginil, plesalci niso vedeli, kdaj in kam.

Vsi so bili tako prestrašeni, da si skoraj iz dvorane niso upali. Ples je seveda popolnoma prenehal.

Gospod Psihofagos pa se je podal proti peklenskim vratom. Od same jeze se je penil. Besede: »Ven z njim!« mu niso šle iz spomina.

Ko pride pred vrata svojega kraljestva, takoj potrka in zavpije: »Kje si, vratar, da mi ne odpreš duri?« »Vratar, je bil ravno malo zadremal v kotu, hitro se predrami, naglo odpre vrata in prav prijazno vpraša: »Kje ste bili tako dolgo, gospod poglavar?« »Kaj te briga?« zakriči poglavar nad njim. »Ti vratar me nimaš ničesar izpraševati, ali ne veš in me ne poznaš, da sem tvoj gospod in poglavar Psihofagos! Ali me res ne poznaš?«

Gospod poglavar koraka ves razkačen naprej in si ugleduje duše, ki so jih tačas dušolovci polovili po svetu in v pekel privedli.

Naenkrat zopet zavpije na vse grlo in zakriči:

»Kastor! Moj najboljši prijatelj in dušolovec, kje

si?« Kastor, ki je ravno spal, se naglo zbudi, skoči po koncu, se prikloni in prav dostojno pozdravi poglavarja ter mu reče: »Gospod poglavar, ne zamerite, da sem spal; moral sem se malo odpočiti, veliko sem trpel danes!«

»Kaj si trpel? Govori:« zareži se poglavar. »Poglejte, kakšen plen sem danes dobil na svetu!«

»Kakšen plen, pa pokaži!« vpraša poglavar.

»Danes sem bil srečen, ugrabil enega odvetnika, enega pesnika, enega mlinarja, eno žensko samomorilko in petero bab obrekovalk.« »Dobro si delal!« je pohvalil gospod Psihofagos Kastorja. »Kaj je storil odvetnik?« vpraša poglavar.

»Ah, joj!« začne razlagati Kastor, pri taki smrti še nisem bil nikoli, kakor je bila ta. K odvetniku je prišlo ob zadnji uri sedem beračev s palicami, ter so udrihali po njem, da je bilo groza. Vpili so na vse grlo in ga preklinjali rekoč: »To imaš zdaj, prokleti! Vse premoženje si nam izdrl s svojimi prevelikimi računi; vse si nas spravil na beraško palico. Požrl si nam posestva in vse, da niti sam ne veš, koliko.

Tebi se niso smilili naši otroci; tebi se niso smilile naše žene, ki so jokale in te prosile umiljenja. Požeruh si bil! Vrag te vzemi! Tukaj si pil najboljše vino in snedel samo najboljše pečenke; v peklu pa boš dobil za pijačo vrelo smolo, za jed pa raztopljeni svinec:«

»Gorje ti naj bo na vsikdar, umreti moraš, umreti!« »To je dobro!« so vpili berači končno.

Bolnik se je premetaval po postelji, da ga je bilo groza gledati; očitanje razjarjenih berač posluša in slednjič grozno zakriči: »Poberite se! Jaz Vam ne morem pomagati! Kar je izgubljeno, je izgubljeno!«

Potem se je skrčil in zopet stegnil in duša je bila moja. Poglejte jo, gospod poglavar!

»No, kaj pa je storil pesnik?« vpraša nadalje poglavar. »Pesnik pa je učil ljudi take pesmi peti s katerimi je smešil Kristusov nauk in vse, ki v Kristusa verujejo, zato ga je Bog prepustil meni.«

»Kaj pa je z mlinarjem?« »Mlinar pa je kradel v mlinu ljudem zrnje in moko, s zrnjem pital svinje, moko pa je prav drago prodajal in če mu kdo radi uboštva ni mogel takoj plačati, ga je dajal odvetnikom v roke.

Mlinar je imel sicer ob smrtni uri duhovnika, pa pomagal mu ni nič, kjer je svojo tatvino in še več drugih grehov zamolčal da bi mu ne bi bilo treba škodo povrniti. Bog je tudi njega prepustil meni.«

»Kaj pa je s samomorilko?« vpraša nadalje gospod poglavar.

Samomorilka pa je najprej svoje dete brž po porodu umorila in je dobila zato pri posvetni sodniji sedem let kazni, pa ni mogla prenesti sramote v ječi, zato se je na kljuki pri vratih obesila.

»Kaj je pa s temi babami?« »Te so bile na zemlji najhujše obrekovalke. Obrekovale so vsakega najpoštenejšega človeka, jemale so ljudem čast, kakor so le vedele in znale. Še celo sv. Petra so obrekovale. Zmislile so mu, da je bil godec, krojač in čevljar in kako je predrago računal in tako naprej.

Bog pa jih je zato vse ob enem kaznoval. Peljale so se črez neko vodo, ladija se je prevrnila in vse so utonile ob enem.

Po tej nesreči so se podale ravno proti nebesom, mislile so, da je sveti Peter pozabil tisto nekdanje obre-

kovanje, pa ko jih je spoznal, brž poslal po dva angelja in jih dal z bičí dobro pretepsti potem pa jih vse skupaj meni izročil.

»Dobro!« reče gospod poglavar. »Rečem ti: Najboljši moj dušolovec si in prijatelj. To še mi izpolni, kar bom ti zdaj ukazal!«

»Kaj in katero nalogo mi boste dali, gospod?« vpraša radovedno Kastor.

»Če mi privedeš Sedminovega Petra dam ti tisoč kron nagrade in eno zvezdo na ovratnik,« pravi mu Psihofagos. Glej, dve že imaš, in ko še eno dobiš, boš postal moj četovodja! To je lepa reč! Kaj ne Kastor! Pa le brž se odpravi in hodi ga lovit!

Kastor je bil tega poglavarjevega naročila neizrečeno vesel.

»Tri zvezde na ovratniku in pa četovodja biti, ni malenkost. Do tega pride malokdo!« je modroval sam pri sebi. Še za tistih obljubljenih tisoč kron mu ni bilo toliko kakor za zvezde.

Po tem še mu gospod Psihofagus svetuje: »Ako ne boš pri Petru sam nič opravil, idi k stari čarovnici Katri, ki stanuje tam pod zelenim gozdom in je tudi v naši zvezi. Ona je zvita kakor lisica in bolj kakor vsak doktor. Če ga ona ne bo dobila na limance, potem je ves naš trud zastonj.«

Psihofagus odšteje Kastorju tisoč kron, da bo imel za potrebščine ali pa za čarovnico Katro, če bi ne hotela drugače Petra premotiti.

Kastor se poslovi neki dan iz pekla in poda se naravnost proti Petrovem stanovanju. Kakih sto korakov od Petrove hiše je bila stara votla vrba.

To vrbo si ogleda dušolovec Kastor, če bi imel v v njej dovolj prostora.

Zdi se mu popolnoma primerna, zleze v njo in mirno čaka, da Peter pride iz hiše.

K stari čarovnici pa ni šel poprej.

Ni dolgo čakal. Peter pride brž po zajutrku iz hiše, s sekiro na rami, šel je drva cepit. Kastor ga nekaj časa mirno gleda, izleze nato iz vrbe in se poda naravnost k njemu.

»Dobro srečo!« ga nagovori. »Hvala, hvala!« odvrne mu Peter.

»Drva cepite?« reče zopet Kastor.

»Se ve, moram, ker nimamo sčim kuriti!« nadaljuje Peter. »Kaj želite od mene? vpraša ga Peter nadalje. »Nič!« odvrne mu prišlec, »le malo se hočem z Vami pogovoriti in potem grem svojo pot naprej kamor sem namenjen.

Kastor gleda nekaj časa Petra, zgrabi poleno, ki je ravno pred njim ležalo, vrže ga Petru pod noge in pravi: »To imaš!« Kastor je namreč mislil, da bo Peter začel kleti in se rotiti, da bi si on takoj zaslužil zvezdo na ovratnik. — Pa Peter ni storil tako, kakor si je mislil Kastor.

Peter je na ves glas zaklical: »No za božjo voljo, kaj sem Vam storil, da mečete polena po meni? Ali ste blazni, ali kaj Vam je prišlo?«

»Nič mi ni prišlo, le cepite naprej! Samo malo razdražiti sem Vas hotel.«

Ko Peter mahne s sekiro po polenu, da bi jo razklal, izpodbije mu Kastor drvanco, da se ubogi Peter globoko v nogo vseka.

Peter pokliče svojo ženo in ji naroči, naj mu prinese brž obvezo, da si obveže rano. Potem mu mora prinesti steklenico blagoslovljene vode in Peter reče nato tujcu: »Za božjo voljo, ker te ne poznam, ako si človek idi mirnim potom od mene; ako si pa hudoba, se mi poberi; če ne, te zarotim še na ono stran pekla«.

Ko je prinesla žena Petru blagoslovljeno vodo, je Kastor izginil, da Peter ni vedel kdaj; ni ga bilo več.

Kastor je bil jako užaljen, da ni imel pri Petru že prvikrat nobene sreče. »Bode šlo v drugič, če ne pa tretjič,« reče sam pri sebi. Peter se odpravi neko nedeljo k sveti maši. Dušolovec Kastor ga je mirno čakal v lepi fantovski obleki, pri tisti votli vrbi in se je začel takoj pogovarjati z njim.

Peter ga se ve ni poznal.

Do cerkve sta se prav lepo in mirno pogovarjala.

Ko pa prideta do cerkvenega praga, skoči Kastor pred njega mu podstavi nogo in Peter pade po kamenitem pragu, da je bil naenkrat ves krvav, fantalini, ki so bili Kastorju enaki, so se Petrovemu padcu seveda na ves glas smejali.

Peter je vstal, pa ni rekel nobene žale besede, šel je mirno v cerkev in tam zahvalil Boga, da se ni celo ubil.

Kastor pa, ker ni opravil zopet nič, je izginil kakor prvikrat.

Dušolovec je zopet mislil da bode Peter začel kleti, toda tokrat zopet ni bilo uspeha.

Kastor, popolnoma užaljen, dela tretjič načrt kako bi dobil Petra v svoje zanjke; če ne bode to pot nič, bo primoran poiskati čarovnico Katro ter Petra nji izročiti.

Krone so se mu smilile. Najrajši bi jih zase obdržal. »Če bo šlo tako kakor do zdaj, še dolgo ne postanem četovodja!« je šepetal na tihem. Poskusi še tretjič.

Neki dan gre k Petru na polje, ko je ravno oral, in mu vrže poln koš sršenov med vole. Sršeni so začeli hudo zbadati ubogo žival; vola prevrneta plug in odbežita vsak na svojo stran. Peter gleda žalosten za njima. Še Petra je nekaj teh rumenih muh pičilo. Pa Peter zopet ni izustil nobene žale besede; poiskal je živino in šel drugi dan naprej orat.

* * *

Ubogi Kastor je bil primoran iti k stari čarovnici Katri.

Katra je prišla ravno iz gozda, ko je prišel Kastor do njenega stanovanja.

»Kam si hodila, Katra?« vpraša jo prijazno. »V gozd po tri nove leskovke!« se odreže naglo Katra.

»Kaj boš pa z njimi?« vpraša jo Kastor nato. »Ne veš, da gremo nocoj v ris in jih bom potrebovala. Veliko sejo imamo čarovnice nocoj. — »Kaj hočeš pa ti tukaj? vpraša ga čarovnica.

»Nekaj jako važnega ti imam povedati, Katra!« nadaljuje zopet Kastor.

»No, pa povej, da si ne bom ubijala glave, kaj imaš takšnega.«

Kastor ji vso stvar natanko razloži in jo prosi, da bi se hotela potruditi zanj pri Petru, kakor mu je poglavar Psihofagos naročil.

»To bo težka reč!« začne čarovnica, »veš ljubi moj Kastor, on je že zdaj tukaj na zemlji na pol svetnik. On je vpisan v tretji red, ima na prsih svetinjo

Matere Božje in je v raznih pobožnih družbah: res težko ga bo odvrniti od vseh teh reči. Poskusila pač bom, če bo šlo. Toda, to ti rečem: Drugače se ne potrudim, ako mi ne daš primerne nagrade, najmanj tisoč kron.«

Oho! Tisoč kron! misli si dušolovec, več jih sam nisem prejel od poglavarja in še te bi ti moral dati? Pa naj bo! Da bi le Petra privedel k svojemu gospodu in bi postal potem četovodja.

Kastor ne premišlja mnogo, potegne iz žepa mošnjo in odšteje Katri tisoč kron, kakor je zahtevala, resno pa ji naroči, da se naj kar najhitreje poda k Petru in ga odvrne od njegovega pobožnega življenja.

Katra denar vzame z velikim veseljem in mu obljubi da takoj pojde k Petru, poskusiti hoče svojo srečo — vendar pa ni šlo.

Katra je namreč dobro poznala Petra, zato je naprej vedela, da pri njem nič ne opravi. Katra in Peter sta si bila dobra znanca. Zato ji še na misel ni prišlo, da bi motila Petra v njegovem svetem življenju.

Kastor pa jo je hodil vsaki dan vprašat, ali je že kaj opravila in kaj je slišal, da še ni bila tam, opominjal, naj se vendar takoj poda k Petru.

Ona mu je vselej takoj obljubila, da bo šla, ko bo najhitreje imela priložnost — pa vendar zopet ni šla.

Vem, da bi radi vedeli, kdo in kaj je bila prav za prav ta Katra.

* * *

Katrini starši so bili doma z vasi ki se ji pravi Pod zelenim gozdom. Imeli so edino hčer Katro. Že v mladosti Katra ni imela z drugim veselje, kakor s čarovništvom. Četudi je bila v mladosti prav lepa deklica,

vendar nobeden fant ni maral za njo, brž za to ne, ker so vsi ljudje govorili, da se peča z čarovnijo. In to je tudi bilo res.

Napravila je prvi poskus pri nekemu fantu, ki bi ga rada imela za moža, naredila je pa takole: Stolkla je tri pšenična zrna, moki primešala tri kaplje krvi iz svoje leve roke, posušila in stolkla v prah veliko muho, vse je dobro premešala potem dala temu fantu v vinu piti.

Od te dobe res ni mogel biti brez Katre. Pa ni bilo dolgo in drugi fantje so ga neko noč na vasi ubili.

Vsa stvar pa se je zvedela daleč na okrog in Katra ni mogla nobenega več s tako pijačo premotiti. Ostala je potem samica do smrti.

Katra je bila svoje dni na glasu kot čarovnica.

Največ je vedel povedati od nje stari nočni čuvaj. Ta je razlagal včasih take reči, da jih ljudje že niso hoteli več verjeti.

Tako je razlagal, kako jo je večkrat videl o polnočni uri iti od hiše proti gozdu k beli bukvi v ris. Vselej je slišal rahlo trobiti od več strani tako pretresljivo, da ga je vedno popadala groza. Videl je večkrat, kako ji je škrat nosil denar in se vselej skozi dimnik spustil v njeno stanovanje.

Napraviti je znala točo, kar lahko potrdi Štanetov Jaka. Ta namreč mu je pravil to-le:

Bilo je meseca julija v najhujši vročini. Šel sem ravno iz gozda mimo Katrinega stanovanja. Katra si je ravno trebila nove tri leskovke, ki si jih je tudi prinesla iz gozda.

»Dober dan Katra!« jo pozdravim. Katra pa me je postrani pogledala in mi nič ni odgovorila.

»Ali slišiš, Katra?« jo vprašam nato. »Ali je res, da znaš napraviti točo? Če je res, pa jo napravi! Ravno po mojem polju naj gre kakor hoče, po drugem pa nobenem.«

»Kaj praviš, točo bi rad? Ali se ti meša, kaj takega želiš?«

»No saj ti rečem,« ji pripomnim, »če znaš, pa napravi!«

Po teh mojih besedah se mi Katra z obema rokama zagrozi in reče: »Črez pol ure boš videl ti Stanetov Jaka zadosti toče, in se boš tudi kesal za to prošnjo, ki si jo zdaj izustil.«

Katra takoj zaukaže svoji služkinji, da naj prinese škaf vode, škaf postavi na mizo pod milim nebom, potem ji mora prinesti še tri leskove šibe, pa take, ki so v enem letu zrastle, sama pa odide v hišo po svojo črno knjigo, katero je vselej rabila pri čarovniji. Na to pokliče na pomoč še štiri hudobce namreč Pucifacija, Grdopoka, Gingusa in Krampusa. Kakor bi trenil, so bili vsi štirje pri nji in so vprašali, kaj jim zapove.

»Zapovem vam«, reče Katra, da čuvate pred točo vsa druga polja, samo po Stanetovem naj pokonča vse pridelke, kar jih ima.«

Ko je bilo vse gotovo, vzame Katra v roke tisto črno knjigo in leskovke. Iz knjige čita glasno neke nerazumljive besede, z leskovkami pa udari trikrit po vodi in reče: Zdaj pa se naj zgodi, kar želim!«

V tem trenotku se začne vleči iz škafa temen in črn oblak, za četrt ure pa je že grmelo in treskalo, da je bilo groza.

Med dežjem je padala toča po Stanetovem polju, tako debela kakor so kurja jajca. Ko je bilo vse uničeno, zapove Katra nevihti, naj se zopet povrne nazaj v škaf. In zgodilo se je tako. Zopet je sijalo solnce kakor poprej. Stanetov Jaka je bil takrat, ko mu je toča uničevala na polju pridelke še doma in bridko obžaloval, da se je tako norčeval iz čarovnice.

Pozneje je ljudem pravil, da je najboljše stare babe kakor je Katra pri miru pustiti, zakaj, tega ni povedal, ker ga je bilo sram, da ga je Katra premagala.

Drugi dan po tej Stanetovi nesreči pošlje Katra svojo služkinjo k Stanetu, ter mu pošlje odškodnino. Po vrh še naroči služkinji, da naj pove Stanetu, naj odslej njo in njeno čarovništvo pusti pri miru.

Ne dolgo po tej zgodbi so neko noč fantje vasovali. Kar naenkrat zagleda eden škrata, kako je nesel Katri denar. »Glejte!« pravi, »kaka žareča metla se vleče proti Katrini koči, denar ji nese!«

»Denar, denar!« kličejo tudi drugi. Vsi so strme gledali nevarno ponočno pošast. »Veste kaj! ojunači se Slemenov Miha, pojdimo poslušat, kaj si bosta starka in škrat govorila.«

»Pa pojdimo!« pripomnijo še drugi in grejo.

Slemenov Miha, ki je ravno prišel pred nekaj dnevi od vojakov, se je delal posebno junaškega, in je šel kar najnaprej k Katrini koči. Bilo jih je pet, sami junaki. Še niso bili tri streljaje od koče, ko jim izgine vso junaštvo in vsa korajža. »Kaj ali kdo se vleče sem od koče?« vpraša tiho Stanetov. Vsi se ustavijo in ostermijo.

Velika bela žena, z žarečimi očmi, s kosmato glavo, z drogom v rokah, ki se jim je zdel tako velik ka-

kor žrd, s katero povežejo seno na vozu.

Fantje so pozabili na korajžo in škrata, kakor blisk so pobegnili. Kolikor so jih nesle noge, so zdirjali vsak na svoj dom niti srečno si niso rekli. Nobeden tudi ni utegnil odkleniti hišnih duri, vsak je kar sunil v vrata z vso silo, da so se morale na mah odpreti.

Oh! kaj je bilo drugi dan govora po vasi, kaj smeha! Doma in na polju niso drugega govorili, kakor to: kako so fantje bežali pred Katro.

»Stare babe ste se zbali!« so jih dražili ljudje. »Kako pa bi bilo tedaj, če bi prišel turški sultan z svojimi vojaki? Tedaj bi še bolj bežali in nas vse prepustili Turkom.

Od te dobe si nikdo več predrznil, iti po noči h Katrini koči.

Katra je imela še precej lepo gospodarstvo, imela je par svinj in eno mršavo kravico, ki je prav močno kazala rebra.

Ako pa je bila Katrina kravica sloka, je bilo to radi tega, ker je imela preobilo mleka. Katra je dajala mleko v mlekarno, prodajala sir, povrh še sirovo maslo. Imela je vedno veliko število loncev postavljenih v kuhinji v katerih se je vsedavalo mleko. Nekoč jo je zalotila Zingerlova Pepca, ko je ravno molzla. Prišla je nekaj vprašat Katro, ker je bila pa bosonoga, je Katra ni opazila. Katra doji in doji, da ni bilo konca.

Ko je namolzla polno posodo, izlila je mleko v škaf in zopet začela naprej dojiti. Koj zagleda Pepca, da je imela krava precej debelo vrv privezano okoli srede.

Pepci je ušel smeh. Čarovnica jo je zdaj zagledala, naglo zgrabi vrv, jo vrže v jasli in jo skrije dobro.

Nato beži naglo iz hleva ter pusti mleko in škaf v hlevu.

Pepca je razlagala to zgodbo vsakem po vsej vasi. Potem se ljudje niso več čudili da ima Katrina krava toliko mleka, ker so vedeli, da hudičevo vrv doji.

* * *

Čarovnica Katra pa je bila vkljub temu prav dobra ženska. Imela je vedno obilo denarja in ga je tudi izposojevala. Skoraj vsi vaščani so bili njeni dolžniki.

Pa to je bilo pri njej veliko čudo, da če si prišel prosit, da bi ti posodila denar, imela je vselej ravno toliko denarja, kolikor si prosil. Dala in posodila je rada. Vselej je nagrbančila čelo, kakor šoja svojo kučmo in rekla: Rada posodim, denar, samo to mi je težko, da ti dam vse, kar imam, še za sol mi ne ostane«. To je bilo danes. Jutri, če je prišel kdo drugi, dobil je zopet ta odgovor.

Svojo kočo in svoje stanovanje pa je imela Katra v zelo slabem stanu. Koča je bila narejena z kolov, ki so bili postavljeni pokonci in dobro prepleteni z vejevjem, povrhu pa debelo z blatom omazani. Na vsaki steni je bilo samo eno okno in to je bilo tako majhno, kakor da bi je z drogom napravil. Dimnik je bil zbit iz štirih starih desek, skozi njega je imel škrat svoj vhod in izhod.

Rekla je dostikrat, da bi si lehko dala postaviti večje in prostornejše stanovanje, v lepe prostorne hiše, silijo tatovi, a v to bajto ne sili nikdo.

Najrajši je bila sama. Še svoje služkinje ni imela rada pri sebi. Služkinja je imela drugo sobico v zadnjem delu koče.

Zdaj ste torej brali kakšno preteklost in kakšno

gospodarstvo je imela Katra. Zdaj pa poglejmo, kaj sta počela zopet gospoda Psihofagos in Kastor.

Kastorja več dni ni bilo k čarovnici. Vedno in na vse načine je sam zalezoval Petra, pa vsi poskusi so bili zastonj.

Peter je bil tako zvest svojemu Bogu in Gospodu, da ni zakrivil najmanjšega prestopka.

Kastor je nosil s seboj svoj zapisnik in hodil za Petrom, prizadejal mu je vse, kar mu je le prišlo na pamet, da bi Peter vsaj enkrat zagodrnjal ali zaklel ali da bi vsaj mislil na kaj hudega, da bi imel vsaj nekaj zapisati — pa ni imel priložnosti.

Za krone mu ni bilo toliko, le sramoval se je bolj svoje slabosti. Vendar pa je šel nekoč k čarovnici in jo je tirjal, da mu vrne denar, ker mu ni nič pomagala. Tako, kakor vrne vrabec kmetu proso, ki ga pozoblje na njivi, tako je vrnila Katra tisoč kron Kastorju.

Kastor se je pri Katri grozno opekel, denarja pač ni dala in tudi ni hotela nič slišati o tem. Zato ji je začel obljubljati, kako ji bo dobro, če postane njihova pomočnica v vsem kako bo prišla v njihovo kraljestvo in tam vživala čast in dobrote. Rekel ji je: »Vsako jutro boš dobila sladko, pristno kavo za zajutrek, za južino steklenico vina, med in belega kruha, opoldan za obed pražena piščeta in tako naprej«. Potem pa ko je videl da nič ne opravi in ne dobi od Katre denarja, ji je začel žugati, da bo dobila za zajutrek vrelo smolo, za južino stare rjave žrebelje, za obed pa razstopljeni vreli svinec ako noče ubogati. »Mislil sem!« ji pravi nato zopet prijazno »če mi daš Katra denar nazaj, da bi sedela zraven Luciferjeve žene, ki ima tudi ime Katra kakor ti, pa ako mi ne daš

denarja, te pokopljem tako globoko v najhujši ogenj, da boš zakopana celo večnost.

Pa Katra se tudi tega ni ustrašila. Pripomnila je Kastorju, da naj pride čez par dni, takrat bo dobil vse lepo pošteno nazaj. Kastor zadovoljen odide in se splazi zopet v svojo votlo vrbo in zopet ogleduje iz nje Petra, kadar hodi okrog hiše in opravlja mirno svoje delo.

Ves trud Kastorjev je bil zastonj, Nazadnje ga je zapustil popolnoma. Ni ga bilo več nazaj, Peter je imel zdaj mir.

Katra pa si je tačas pripravljala druge reči za dušolovca. Šla je v gozd po tri nove leskovke, naučila se je iz črnih knjig čarobne besede, s katerimi lahko spremeni vsako stvar v poljubno žival. Spremenila je na primer mačko v psa, človeka v žival i. t. d.

»Boš videl, ti gospod Kastor!« rekla je sama pri sebi, »s kom imaš opraviti.«

Kakor si je domislila, tako je tudi storila.

Kastor je res prišel nekoč ves otožen do Katrinega stanovanja ter jo začne takoj zopet tirjati za denar rekoč: »Daj mi, Katra, z dobrega denar nazaj, drugače sem primoran to tvojo goljufijo naznati poglavarju pekla gospodu Psihofagu«.

»Naznani, komur hočeš! Beštija peklenska! Stopi sem, da ti ga odštejem, da bo konec tvojega tirjanja in da mi izgineš za vsikdar izpred oči!«

Kastor res misli, da bo dobil denar, zato stopi takoj h Katrini mizi.

Katra pa je imela že pripravljeno črno knjigo in leskovke, ter na vse grlo zakriči nad njim, da se Kastor kar strese po vsem životu: »Rečem ti, Kastor!

Poslušaj! Do zdaj si lovil duše, odzdaj pa boš lovil zajce, lisice in druge divje živali.«

Čarovnica vzame nato črno knjigo v levo roko, v desno pa leskovke in udari na vso moč z leskovkami po mizi, iz knjige bere tiste čarobne besede in končno zavpije na vse grlo: »Rokus, Pokus, bodi pes!« V tem trenotku je stal pred njo velik lovski pes. »Ime si imel že prej itak pasje Kastor in boš tudi ostal zdaj Kastor Zdaj pa mi izgini in mi nikoli več ne pridi pred oči!«

Pes se je lajaje poslovil od Katre in je izginil po svetu, da Katra ni vedela, kam, in tudi drugi ni vedel ničesar povedati o njem.

»Ti, hudobec, me pa ne boš pokopal v peklenski ogenj. Tudi sam ga ne boš več videl«, je modrovala Katra sama pri sebi, pes nima duše, kadar pogine, ga je vsega konec.

Nekaj dni potem pride sam gospod Psihofagos k h Katri vprašat, kje bi bil Kastor, da ga tako dolgo ni nazaj v pekel. Katra mu razloži vso stvar natanko. Poglavar pekla se tako razjezi, da bi najrajši Katro živo požrl, ko bi jo mogel.

Katra mu svetuje, da naj mirno odide, drugače še njega spremeni v medveda, da bo potem moral plesati po svetu, kakor mu bodo drugi godili.

Ko Psihofagos vidi, da z Katro ne opravi nič in da je sam v veliki nevarnosti, jo zapusti.

* * *

Polagoma je začela Katra misliti, da bo tudi ona kdaj umrla; zato je začela skrbeti za pokoro. Neko jutro so jo videli ljudje v cerkvi pri spovednici. Vsi so se čudili, ker Katro vse njeno življenje niso videli v cer-

kvi, še manj pa pri spovedi. Kaj so ji domači spovednik rekli, ne vemo, toda to so ljudje videli, da se je podala v mesto k škofu, od tam pa se je celo odpravila v Rim.

Pred odhodom v Rim je poklicala vse svoje dolžnike k sebi. Vsak je prinesel s seboj dolžno pismo, kakor je zahtevala.

Katra odvzame vsem dolžna pisma, jih natanko pregleda, ter pravi nato: »Veseli me, da ste vsi prišli. Nobeden ni izostal. Vem, tudi vam je vsem že znano, da moramo vzeti slovo, mogoče za vselej in iti v daljni Rim. Radi tega je najboljše, da poravnamo vse račune, predno se ločimo. Najprej vas prosim vse skupaj, da mi odpustite, kar sem vas kedaj razžalila. Res je, da sem bila hudobna, ker sem bila skozi celo svoje življenje v zvezi s hudobnimi duhovi.

Bila sem res daleč naokrog znana čarovnica, vse to le s pomočjo hudobnih duhov. Hodila sem čez petdeset let v »ris« k beli bukvi, kjer smo se shajalale navadno čarovnice.

Pa razen tega nisem storila niti vam niti drugim nobene škode.

Le edino tebi, Stanetov Jaka, ki si hotel imeti točo, sem pokazala, kaj znamo me čarovnice. Pa mislim, da si mi tudi že odpustil, vsaj sem ti poslala lepo odškodnino.

Obrekovala in ogovarjala nisem v celem svojem življenju nikogar, v tem imam popolno mirno vest.

Kakor vidite in veste, če bi mi morali ves dolg poravnati, bi vam ne preostajalo drugega kakor beraška palica. Veste tudi, da še obresti nisem nikdar od nobenega zahtevala. Ta denar, katerega sem vam posojeva-

la, so nosili mi škratje. Silila jih nisem.

Hodili so me skozi okno vpraševat, koliko potrebujem. Kolkor sem zahtevala, toliko so mi prinesli.

Vsakokrat, ko mi je kak škrat prinesel denar, sem mu morala skuhati velik lonec prosene kaše, da se je nažrl in potem je odšel zopet, da nisem vedela kam. Zato pa tudi jaz tega denarja nočem imeti nikdar povrnjenega. Pri tej priči razstrga vsa dolžna pisma, ki jih med vsem govorom držala v roki, na drobne kosce.

»Od zdaj pa mi niste dolžni niti pare ne! Mislim, da ste popolnoma zadovoljni! Prosim vas pa vse skupaj: če me ne bode več nažaj, molite za mojo ubogo dušo!«

S solznimi očmi so si podajali roke za slovo in se ločili za vselej.

Katra je na svojem domu vse lepo uredila, predno je odpotovala v Rim.

Čez dva dni potem vidimo dve romarici na potu proti italijanski deželi, bili sta to Katra in njena dekla. Katra je namreč vzela svojo služkinjo s seboj, ker si sama ni upala iti na tako dolgo pot. Na potu ste romarici obiskale vsako cerkev, mimo katere sta prišli. Črez mesec dni ste dospeli v zaželjeni Rim, kjer se je Katra v cerkvi sv. Petra iznebila težkega bremega, ki ga je nosila vse svoje življenje v svojem srcu. Bila je nato neizrečeno vesela.

Njena služkinja potem ni mogla dopovedati ljudem, kako je bila Katra srečna in vsa spremenjena.

Pa dva dni hoda od Rima ko se je vračala domov, jo je nenadoma zadela kap. Vsedla se je ob cesti na kamen in velela svoji spremljevalki, naj tudi ona sede. Toda njene ure so dotekle. Zadnje njene besede

so bile: »Ljubi Jezus, usmili se moje uboge duše!« Potem je zaspala za vselej.

Kakor vidimo je umrla kot spokornica. Služkinja jo je dala lepo krščansko pokopati. Potem je prišla sama v svojo domovino. Tisti, čas, ko je bila Katra na mrtvaškem odru je bilo okrog Katrine koče po noči grozno ropotanje.

Psihofagos je namreč zvedel za Katrino smrt, pa je premetaval brune in hlode tako, da so ljudje, ki so bili kake četrt ure oddaljeni, skoraj trepetali od strahu.

Nad kočo po zraku so letali venomer štirje škratje ter kriče klicali Katro, da jim naj da nazaj denar ali dušo.

Ker niso dobili njene duše, katero jim je prej obljubovala, so pa hoteli imeti denar, katerega so ji prinašali.

Pa niso dobili ne denarja ne duše.

V tem času je tudi umrl Sedminekov Peter, ki so ga ljudje že na tem svetu imeli za svetnika.

Farni zvonovi so žalostno odmevali, ter naznanjali smrt Petrovo, ob enem tudi Katrino. Ljudje so se čudili, kako to, da tudi Katri zvoni, ker je bila tako velika grešnica. Župnik pa je s pridižnice priporočal ljudem, da naj prepustijo sodbo Bogu. Rekel je, da ni greha, da bi ga Bog ne bi mogel odpustiti, če se grešnik resnično spokori in poboljša.

Nekaj dni potem so se zbrali pri Katrini koči vsi njeni sorodniki. Prišel je tudi gospod župnik, ki je prinesel s seboj Katrino oporoko, ki jo je Katra nekaj dni pred svojim odhodom v Rim dala napraviti in oddala v župnišče.

Ko so tako sedeli krog mize zunaj pod milim nebom, sta priletela dva lepa bela goloba in se vsedla na

vogal mize, pri katerem ravno nikdo ni sedel.

Goloba sta bila tako lepa, da se ju niso mogli nagledati. Skušali so ju prijeti, pa se nista pustila. Vsem sta se vedno dobrikala tako ljubeznjivo, da so bili vsi ginjeni. Gospod župnik je takoj razumel in spoznal, kdo sta bila ta goloba. Par minut sta bila med njimi, potem sta zopet odplavala po zraku.

Tudi na Petrovem domu sta se ravno tiste dni prikazovala ta dva goloba.

Govora od teh golobov je bila polna vas.

Tudi gospod Psihofagos je zvedel o teh golobih. Bil je ravno v neki gostilni in med pijanci popival.

Naenkrat vstane in si izposodi puško ter se takoj odpravi na lov na goloba. Psihofagos je dobro vedel da je vse zamujeno in da nebo nič opravil, vendar je poizkusil še zadnjikrat svojo srečo. Drugi dan sta priletela goloba zopet na Katrin dom ravnotako, kakor prvi dan in sta se ljudem dobrikala, naenkrat zagledajo okoli mize sedeči neznanega lovca, ki je šel urnih korakov naravnost proti mizi, tudi goloba ga zagledata. Naglo se poslovita in se spustita naravnost v zrak proti nebesom.

Lovec je nameril puško in ustrelil za goloboma, pa lovcev svinec ni nobenega zadel. Goloba sta bila rešena smrti za vsikdar.

Gospod Psihofagos se je od jeze penil in škripal z zobmi. Šel je zopet nazaj v gostilno med pijance in jim plačeval vino, učil jih je kleti, rotiti in prisegati. Zgubil je dve duši, na kateri se je veliko časa trdo zanašal. Neko noč je bil ravno med pijanci, ki so se sprli in grozno pretepali. Psihofagos je moral odstopiti, toda odstopil je le samo toliko, da ga niso opazili. On jih je

pa pridno popisaval v svoj zapisnik, vidnega ga pa od tiste dobe ni videl nikdo več. Tudi ni krošnjaril več, kakor je krošnjaril s podobami svoje dni, ker imajo ljudje že itak dovolj podob, s katerimi se pohujša nedolžna mladina. Psihofagos je zadovoljen, da si povsod lahko napolnuje svoj zapisnik za poznejši lov. Povsod najde dovolj priložnosti. In tako hodi neviden, od mesta do mesta, od trga do trga in do slednje vasi, ter vabi in lovi duše za svoje kraljestvo. Tu šepeta enemu naj krade, tam drugemu, naj goljufa, kolikor se da, tu zopet tretjemu naj pijančuje in zapravlja zlati čas in po vrhu pa denar in po tej škodi pretepa svojo ženo in otroke, tam zopet vabi fante in dekleta na plese, da se spoznajo in sklepajo grešne nečiste zveze. Veseli se, ker ve, da bodo vsi ti prej ali slej njegovi. Tako torej lahko vidimo žalostjo, da Psihofagosovo kraljestvo ne bo nikoli propadlo, ker če izgubi tu eno ali dve duši, jih pridobi drugod tisoč. Ko bi se vsi držali besed ki jih je govoril božji Zveličar bogatemu mladeniču: »Ako hočeš priti v življenje, izpolnuj zapovedi«, bi bili srečni tu in tam.

* * *

To je zgodba o Kastorju in Katri. Kdor zgodbe ne bo veroval, dobesedno se bo lahko zveličal, toda nauk ob koncu zgodbe si naj vsak dobro zapiše v svojo vest! Nauk je resničen in vsem potreben.

Stotnik snedel mačko

(Zgodba iz preteklih časov.)

Moj pokojni oče so znali povedati iz svoje vojaške službe mnogo resničnega in smešnega. Nekoč so mi pripovedovali, kako je neki stotnik pojedel pečeno mačko. Pripovedovali so mi takole:

»Ko je prišel naš polk na Ogrsko, je bil tam razdeljen po vaseh in mestih, prišel je bil moj oddelek postavljen v neko vas. Pri tem oddelku sta bila dva kuharja, ki sta bila velika prijatelja pečenih mačk. Po vasi sta v kratkem času polovila vse mijavkajoče stvore in jih pojedla.

Jaz sem bil četovodja in sem bil pri našem stotniku prav dobro zapisan. Moral sem ga spremljati, kadar je pregledoval naš oddelek.

V času, ko se je zgodila ta zgodbica, je nekega dne pregledoval našo kuhinjo. Pregledal je vsak lonec in sploh vse, kar mu je prišlo na oči.

Kuharja sta ujela prejšnji večer menda poslednjo mačko v vasi in si jo baš pekla, ko je vstopil stotnik v kuhinjo. Jaz sem moral biti vedno v bližini stotnika in pregledovati vsako stvar kakor on. Ker je bil ta stotnikov obisk nepričakovan, kuharja nista utegnila odstaviti in skriti pečenko. Zelo lepo je dišala. Stotnik je naglo pogledal v ponev in vprašal:

»Kaj pa imata tukaj?«

»Zajca,« je odgovoril eden kuharjev, »včeraj sva ga kupila, gospod stotnik, in danes si ga pečeva. Ali želite imeti košček in ga pokusiti?«

Stotnik je bil velik sladkosnedež in je takoj sprejel ponudbo. Eden kuharjev je vzel krožnik in mu nadeval več koscev, ki jih je stotnik s prav dobrim tekom pospravil pod streho.

»Dober je bil,« je pripomnil in se jima prav lepo zahvalil.

Stotnik je mislil po tej južini prav naglo oditi iz kuhinje. Pa je že čakala nesreča. A v kotu je bil kupček smeti in v ta kupček je dregnil stotnik s palčico, ki jo je vedno nosil s seboj. Naenkrat se je pokazala mačja glava, potem koža in rep.

»Kaj pa je to? Požeruhi peklenski! Ali mačke žrete? Še mene ste nakrmili z njo!«

Stotnik je začel pljuvati in skakati po kuhinji kakor majhen otrok, ko ga piči sršen. Prav hitro sem moral vzeti ponev z mačko vred in jo nesti naravnost na gnoj ter vse skupaj pokopati. Oba kuharja pa je potem dal stotnik zapreti, vreči iz kuhinje in prestaviti k drugi stotniji.

Stotnik je po tej mastni južini tako sovražil mačke, da jih ni smel videti. Rekel je nekoč: »Ko bi mogel, bi pokončal slednjo mačko na svetu.« Meni pa je zabičal, naj si obdržim to zgodbo zase radi tega, ker bi ga bilo sram pred drugimi častniki, če bi ti zvedeli, da se je mastil z mačjim mesom. To zgodbo sem tudi pridržal zase, je zaključil moj oče svoje pripovedovanje, in jo povem sedaj tebi le zato, ker je dotični stotnik že davno umrl.

Straš v cerkvi

(Pravljica.)

Ko so še živeli moj pokojni oče, nas je večkrat obiskal neki berač, ki je bil prijatelj mojega očeta izza časa, ko sta služila vojake. Prisegla sta oba cesarju Ferdinandu in potem služila tudi še Francu Jožefu. Radi smo imeli tega berača sprejemali, posebno takrat, ko je prenočeval. Vsakokrat sta si imela kot stara vojaka zadosti povedati. Včasih nam je povedal starček tudi kako smešno ali pa resno zgodbo, katerih je vedel na stotine. Nekoč nam je povedal nasljednjo povest:

»V neki farni cerkvi so našli na vsako kvaterno nedeljo zjutraj po tleh pometane oltarne svečnike, ne da bi bili kdaj poškodovani. Na prtu, s katerim je bil pokrit oltar, se je videlo krvavo obličje. Svetiljka večne luči pa je bila potegnjena k tlom in vselej ugašena.

To se je dogajalo celih tri sto let.

Duhovščina je opravljala razne molitve v ta namen, pa vse ni pomagalo ničesar. Največ dela je imel s tem seveda cerkovnik, ki je moral vsakokrat postaviti svečnike nazaj na oltar, prižgati večno luč in izprati prt, ki je bil na oltarju. Potem je zopet mir do prve kvaterne nedelje.

V bližini cerkve je stanoval kmet, ki je imel pogosto mnogo delavcev. Bilo je v jeseni, ko so ljudje

kopali krompir. Ta kmet je imel baš na kvaterno soboto delavce. Po storjenem delu so se zbrali ti delavci in neki fantje pred hišo ter zapeli.

Končno je rekel eden fantov svojim tovarišem: »Veste kaj? Nocoj bo v naši cerkvi zopet oni tristoletni razgrajač pometal raz oltarja svečnike. Kdor ima pogum, pojdi z menoj! Grem gledat, kdo to dela«.

Poslušalci teh besed so prestrašeno gledali v fanta, a nobenega ni bilo, ki bi šel ž njim.

Cerkovnik je baš zvonil večno luč. Fant se je poslovil od svojih tovarišev in se zmuznil v cerkev, da ga cerkovnik ni opazil, ko je zaklepal cerkev. Mladenič je bil potem popolnoma sam v cerkvi in je mirno čakal, kaj se bo zgodilo. Nekaj časa je sedel v klopi sredi cerkve. Potem pa si je izmislil in šel na kor, vzel kratko lestvico, ki jo je imel cerkovnik za cerkvene porabe, ter splezal po nji na vrh orgelj, od koder je opazoval, kaj se bo zgodilo.

Bližala se je enajsta ura, ko imajo duhovi svojo moč. Bila je polna mesečina. Cerkev je bila svetla tako, da je lahko vse na tanko videl. Ura v zvoniku je jela biti enajst. V tem trenotku se je začel odpirati v sredi cerkve grob s strašnim treskom in gromenjem. Ko se je odvalil velik nagrobni kamen, se je začel pomikati iz groba majhen in silno star možiček. Ko je že splezal iz groba, se je slekel do notrajne bele srajce, drugo obleko pa je vrgel tik groba. Potem se je podal z groznim sopenjem proti glavnemu oltarju. Mladenič, ki je bil na orgljah, je vse to natanko opazoval. Ko je bil možiček pri glavnem oltarju, se je obrisal v prt in njegov obraz je bil vtisnjen na njem. Potem je šel za oltar in tam je

molil popolnoma nerazumljive molitve, katerih mladenič ni prav nič razumel.

Med tem pa, ko je možiček molil za oltarjem, je splezal mladenič raz orgelj, šel v cerkev proti grobu ter pobral vso možičkovo obleko, nato se je vrnil zopet na svoje prejšnje mesto na orglje. Storil pa je pri vsaki svoji stopinji križ, češ, da možiček ne bi mogel za njim, če bi ga opazil.

Mladenič je potem zopet dalje opazoval možičkovo početje.

Možiček je po opravljenih molitvah za oltarjem prilezel zopet z grozno težavo pred oltar in si prinesel stojalo, ki je imelo tri stopnjice, ga postavil k oltarju, potem stopil na njega in vrgel svečnik za svečnikom po tleh tako, da se nobeden ni zlomil.

Ko je bil s tem delom gotov, je postavil stojalo pred svetiljko večne luči, ki jo je potegnil doli in pihnil luč.

Bližala se je dvanajsta ura. Hitel je zopet nazaj v svoj grob. Toda možiček ni našel obleke in je grozno zavpil: »Kam si mi dal obleko? Če te dobim v pest, te zdrobim v solnčni prah! Tukaj so tvoji sledovi!«

Možiček sedaj ni bil več tako len kakor poprej! Kakor blisk je tekal sem in tja. Šel je gledat pod vsako klop, na prižnico, za kipe svetnikov in za oltar. Naposled je zagledal mladeniča, ki je sedel na vrhu orgelj in imel zraven sebe njegovo obleko.

»Gorje ti,« je zagrmel z groznimi besedami. »Nesrečnik, po kaj si prišel? Mislim, da po svojo izgubo. Raztrgam te na solnčni prah. V par minutah boš to, kar sem jaz že tristo let!«

Ker pa možiček ni mogel naravnost za njim, kajti

nad vsako mladničevo stopinjo je bil križ, je potegnil iz groba rakev in jo zlomil tako na drobno, da je imel toliko kosov, kolikor je storil mladenič stopinj. Potem je vrgel na vsako stopinjo svoj kos in se je tako približal na kor do orgelj.

Mladenič, meneč, da je izgubljen, se je že vdal v usodo. Možiček se je začel spenjati proti njemu in baš, ko ga je mislil prijeti, je začela biti ura v zvoniku dvanajst, zato je starček odstopil, in na vso grlo zavpil: »Srečen si! Tudi jaz sem srečen! Tri sto let sem trpel to težavo! Hvala ti bodi tisočkrat!«

Po teh besedah se je možiček urno podal v svoj grob, ki se je takoj iz lastne moči zaprl. Mladenič ni videl drugega, kakor da je lep bel golobček letal po cerkvi tako dolgo, da je duhovnik opravil sveto mašo. Potem je tudi ta izginil.

Obleka, ki jo je imel mladenič na orgljah, se je spremenila v prah, ki ga je imel mladenič še dolgo časa v spomin. Strah, ki ga je prestal, je mladeničeve črne lase popolnoma pobelil.

Od tiste dobe ni bilo več v tej cerkvi na kvaterno nedeljo nobene izpremembe.

To zgodbo nam je povedal naš berač, ki ga potem ni bilo več k nam, mogoče se je tudi on preselil k onemu možičku v večnost.

Zapeljana tatvina

(Resnična dogodbica.)

Ko sem bil leta 1898. v Graški bolnici zaradi očesne bolezni, se mi je med tem časom prigodilo marsikaj zanimivega in smešnega. Ker sem bil sicer popolnoma zdrav, sem prav rad pomagal, čeprav mi ni bilo treba, nunam in strežnicam kaj malega delati. Kaj rade so me imele, ker sem jim bil povsod na roko, kjer sem le mogel.

Med drugimi posli me je najela sestra Filomena, da sem ji pomagal vsako jutro nositi v jerbasu žemlje in jih deliti bolnikom. To je trajalo že cele tri mesece. Po razdelitvi mi je navadno, ker je vselej nekaj žemelj ostalo, dala po eno ali dve. Seveda sem bil s takimi darili zelo zadovoljen.

Med tem časom pa je prišlo neko dekle v bolnico iz našega kraja. Midva sva se spoznala in sva se večkrat shajala.

Sestra Filomena je to opazila in mi je takoj »odpovedala službo«, da ji nisem smel več nositi žemelj. Sedaj tudi nisem prišel več v sobo, v kateri se je nahajala moja znanka. Nuna naju je namreč sumničila, da sva začela ljubezensko razmerje, kar pa ni bilo res. Sestra Filomena je najela za prenašanje žemelj nekega Miho Kotnika, ki je zdaj dobival vsako jutro darilo v žemljah, katero sem preje dobival jaz.

Mene je to jezilo in sem na vse načine ugibal, kako bi spravil Kotnika ob ta posel.

Med tem časom je tudi moja znanka izginila iz bolnice, ne da bi vedel kdaj. Zato sem si še bolj želel svoje prejšnje službe nazaj. Na um mi je prišla prav dobra misel.

Nekega dne sva šla s Kotnikom na vrt na sprehod. Na vrtu sem ga naravnost vprašal, ali ukrade nuni iz jerbasa kako žemljo. »Jaz,« mu pravim, »sem ji ukradel vsako jutro po tri ali štiri, ki sem jih potem, kolikor jih nisem mogel pojesti, prodal«.

Drugega nisva več govorila. Tudi Kotnik se je delal, kakor bi teh mojih besed ne slišal.

Filomena je bila zelo huda ženska. Najmanjša stvar, ki ji ni bila po volji, jo je grozno razkačila. Vpila je ob kaki taki priliki, da jo je bilo težko poslušati.

Naenkrat je nastalo potem neko jutro na hodniku strašno vpitje. Vse je hitelo poslušat, kaj je. Tudi jaz sem bil med tistimi radovedneži in sem tudi hotel vedeti, kaj se je zgodilo. Na hodniku je stala nuna Filomena razkačena ter obdelovala tatu — nosilca žemelj Kotnika.

Kotnik si je bil namreč baš vtikal žemljo v žep, ko se je nuna obrnila in zalotila nesrečnika.

Ker je bil ves hodnik poln poslušalcev, se je Kotnik izgovarjal le s tem, da je kradel tudi Belec, ki je prej pomagal nositi žemlje.

»Ti, lažnivec grdi!« je zavpila nuna. »Belec je nosil cele tri mesece žemlje in nikdar nisem opazila, da bi mi katera manjkala. Poberi se!«

Meni pa je rekla potem: »Belec, vzemite si zopet jerbas in nosite za menoj, da razdeliva žemlje bolnikom.« Od te dobe sem nosil potem žemlje, dokler nisem zapustil bolnice.

Kotnika pa je bilo tako sram, da je šel naravnost v zdravniško sobo in prosil za odpust, kar se je tudi zgodilo. Še tistega dne je izginil in do danes nisem več videl.

Meni pa je potem pri odhodu dala sestra Filomena v darilo lepe nogavice, ki jih je sama spletla, in mi povrhu naročila, naj bom le vedno tako pošten, kakor sem bil v bolnici, kjer sem bil približno eno leto.

Kako je kmet Florjan pripravil delavcem obed

Florjan je bil bogat kmet. Imel je, kakor so pravili ludje, razen ptičjega mleka vsega v izobilju. Vendar pa je imel po vrhu svojega bogatstva še veliko slabost, da mu nobeden delavec ni nikdar zadosti napravil. Bolj kakor delavcem pa je očital svoji ženi Veroni, da premalo dela in vedno samo v kuhinji stoji. Tudi mu ni bila nobena jed po volji; če mu je skuhala sladko juho, je hotel imeti kislo, če pa mu je skuhala kislo, je hotel sladko.

Nekoč mu je Verona prinesla za zajtrk skledo kisle juhe na mizo. Florjan je juho samo pogledal, pa

za zakričal: »To kislo čorbo lahko ti sama požreš! Jaz hočem danes jesti sladko!«

Žena je vzela skledo in jo odnesla, čez nekaj trenotkov pa prinesla sladko juho. To pa je moža tako razkačilo, da je pograbil skledo z obema rokama ter jo vrgel skozi vrata za ženo.

Verona ni zinila niti besedice. Delala in opravljala je naprej svoja opravila, kakor bi se nič ne zgodilo. Tako nagajanje je trajalo pri Florjanovi hiši celih osem let.

Bilo je ob času, ko se mora okopavati koruza. Florjan je neki večer najel okopače in svoji ženi ni nič omenil o tem. Drugo jutro pa, ko so se začeli delavci zbirati, ga je vprašala žena, kaj to pomeni, da prihajajo delavci z motikami k hiši.

»Okopavali bomo!« je zarežal mož nad njo.

»No, če bomo imeli delavce, zakaj mi nisi tega povedal? je nadljevala žena.

»Kaj ti bom pravil, saj jih sedaj vidiš! Skuhaj jim takoj zajutrek!«

Verona je molčala in jim skuhala zajtrk. Ko so bili delavci še pri mizi, je rekla žena proti možu, ki jo je kakor po navadi zbadal: »Veš kaj, dragi moj mož, zelo sem se že naveličala tvojih zbadljivih besed, ostani ti danes doma in napravi nam obed, jaz pa grem z delavci na polje!«

S temi besedami mu je pa tako ustregla kakor še nikoli poprej. Postal je ves vesel in rekel: »Ali si vendar prišla enkrat do spoznanja? Jaz bi to že davno rad in bom zraven kuhinjskega dela še kaj drugega opravil, ne pa samo pod dimnikom stal kakor ti.«

Verona mu je rekla, da mora skuhati za obed me-

so, speči štrukje, napraviti za prijed k mesu solato in skuhati juho.

»Molči!« je zarežal mož nad njo, »jaz že vem, kaj bom skuhal in spekel. Glej, da izgineš brž s svojo procesijo na polje, in glej tudi, da boste kaj opravili. Ko bo zvonilo pri cerkvi poldne, pridite vsi k obedu domov, na polje vam ne bo nikdo nosil.«

Ko so potem delavci in Verona odšli in ni bilo nobenga več videti, se je lotil Florjan priprave obeda.

Najprej je vprašal svojo malo osem let staro hčerko Tončko, koliko kupi mati kvasa vsakikrat, ko peče štruklje. Tončka mu je odvrnila, da za en dinar.

»Kaj, za en dinar? To ni nič! je pripomnil oče hčerki, »baba je baba in ostala bo baba, ki ničesar ne vé. Če je več kvasa testo hitreje kipne. Tu imaš deset dinarjev in steci v prodajalno po kvas. Jaz bom šel ta čas na vrt, da si natrebim solate.

Hčerka je ubogala in izginila proti prodajalni. Oče, pa je šel na vrt. Med tem, ko je Florjan trebil na vrtu solato, je prignal pastir čredo s paše in začel kričati na vse grlo: »Oče, oče, pojdite hitro sem, jaz ne morem sam privezati krav!«

Florjan je res takoj pustil pleterko, v katero je trebil solato, in se podal urnih korakov v hlev privezovat živino.

V svoji naglici je pozabil zapreti vrtna vrata in prišlo je ta čas, ko se je mudil v hlevu, čez deset svinj, ki so nekaj zelenjave požrle, drugo pa poteptale. Čez četrt ure je bila vsa zeljenjava pokončana.

Florjan, ko se je vrnil, je pridno mahal z bičem zdaj po eni zdaj zopet po drugi živali, da bi jih izgnal. Florjan je klel in se jezil, a bilo je prepozno.

Potem je prišla hčerka s kvasom. »Pridna si, Tončka, pridna!« jo je pohvalil oče.

Florjan je šel na podstrešje po moko, ki jo je potem vmesil s kvasom vred. Ker pa je imel vedno pipo v ustih, je tudi takrat ni odložil, nego jo je prav krepko vlekel. Ko je najlepše mesil, mu je zmanjkalo duška, potegnil je na vso moč in v tem je izpuhnil iz pipe ves pepel, ki je padel v testo.

»Vrag ti, kaj bo pa zdaj? Kaj bom pa s tem?«

Mala Tončka, ki je baš prišla k očetu in videla, kako je bilo testo zaprašeno, je rekla očetu, da mati ne devajo popra k testu. Mislila je namreč, da je pridal oče testu poper.

Florjan je testo močno premesil, a poper v njem se je vendar videl. Nato je zdeval popoprano testo v tri velike posode, ki jih je pustil potem na mizi.

Tončka mu je morala prinašati drva in druge potrebščine.

Možak je natlačil velik lonec z mesom ter ga postavil k ognju, ne da bi ga zalival z vodo. Zakuril je pa tako, da mu je švigal plamen iz peči gori do dimnika. V en lonec je dal krompir. Med tem so je približala deseta ura in Florjan se je spomnil, da mora poslati delavcem malo južino. V naglici je skočil v klet ter natočil več steklenic z jesihom namesto z jabolčnikom. Vzel je pol hleba kruha in pastir je moral okrepčilo nesti delavcem na polje.

Delavci so bili žejni in so se takoj lotili pijače. »Jesiha pa ne bomo pili!« so godrnjali drug za drugim. »Kakšen bo le obed?«

Gospodinja jih je tolažila, češ da bo vse dobro. Okopavali so zopet naprej in čakali, da bo oznanil zvon dvanaj-

sto uro in jih pozval k obedu, ki jim ga pripravlja Florjan.

Florjanu so se ta čas godile doma velike nezgode. Iz peči je začelo silno smrdeti. Meso v loncu se je namreč žgalo in smodilo, ker ni bilo vode v loncu. Vnela se mu je tudi zabela z groznim plamenom. Kuhar je pograbil škaf vode ter vlil vodo naravnost v peč po plamenu. V dimniku so se vnele še saje. Ko bi ne bila hiša pokrita z opeko, bi zgorela še hiša.

V peči, kamor je vlil vodo, je imel naenkrat tako temo kakor v zabitem sodu. Zakuril je potem vnovič, da speče štruklje, ki jih je imel še vedno v hiši na mizi, da so mu kipnili. Siromak je medtem pozabil dati hrano malim pujskom, ki so bili zaprti v govejem hlevu v ograjenem kotu. Nagrabil je veliko košaro ajde ter nasul pujskom polno korito, češ, ker jim je dal malo pozneje, naj se zdaj zadosti nasitijo. Pozabil je pa zapreti vratca ograje, ko je zapuščal hlev, tako da so pujski zbezljali h kravam, ki so dva od njih pomandrale.

Florjan je potem pripravil peč in mislil štruklje potisniti vanjo. Toda, groza, štruklji so mu tako kipnili, da ni bila samo polna miza, tudi po tleh je bilo dovolj testa. Pa to še ni bilo vse! Pustil je testo premehko, da je bilo podobno limu, ki se love nanj muhe. Kaj bo pa zdaj? Obed bi moral biti že pripravljen, zakaj delavci bodo prišli vsak hip.

Pa mu je padla v glavo še zadnja rešilna misel. »Saj imamo v hlevu tri krave, ki vse dosti molzejo. Pomolzel jih bom in bom skuhal mleko. Če bodo enkrat obedovali mleko, gotovo ne bodo poginili.«

Ko je prišel v hlev, se je silno ustrašil, ko je našel dva mrtva pujska pod nogami krav. Mrtva pujska

je vrgel na gnoj, zdrave pa spodil zopet v ograjeni prostor. Jezil se je in klel, potem pa je vzel stol, se vsedel h kravi in začel molzti. Krava, ki ni bila vajena da bi jo molzel moški, ga je vedno od strani pogledovala, ker ji tudi ni dal jesti pred molžnjo, kakor je bila vajena pri gospodinji, ga je, ko je imel že skoro poln lonec mleka, tako brcnila z nogo, da mu je razlila vso belo tekočino.

Ves obupan je zapustil hlev baš, ko je zapel v zvoniku zvon ter naznanil dvanajsto uro, čas molitve in obeda.

Kaj mu je bilo drugega storiti kakor odstraniti se. Potegnil se je na hlev in se zaril globoko v seno.

Delavci na polju so že komaj čakali dvanajste ure, da bi šli k obedu, ki ga je ta dan skuhal Florjan. Ko so zaslišali zvon, so pometali motike po njivi in so hiteli proti domu kakor bilo vse v ognju. Le gospodinja Verona je šla nekako potrta in pobita za njimi. Premišljala je, kako bo morala doma zopet požirati očitke od svojega moža.

Žagarjeva Treza, ki je bila prva doma in je v vsak kot hitro povohala, se je glasno čudila nad vsem tem, kar je našla doma. Ko je prišla slednjič še Verona domov in vse to zagledala, je začela sklepati roke in ni vedela, kam bi se dala. V kuhinji je smerdelo, kakor bi klal dihurje. V kotu je ležal cel kup starih cunj, s katerimi je kuhar omejeval povodenj, ki mu je pritekla iz peči, ko je gasil vneto zabelo. Burklje so stale po kotih z roglji kvišku. Zunaj na hodniku je ležala napol zgorela metla, s katero je pometal žareči pepel, pa se mu je vnela in jo je ugasnil v škafu vode.

Verona je šla nato z delavci vred v hišo.

»Bog pomagaj! Kaj je pa to?«

»To so štruklji«, je menila Žagarjeva.

»Vsi so gledali to prikazen na mizi in po tleh. Vse testo je bilo pokvarjeno in za nič drugega kakor za svinje. Ko so vse to videli, je Verona poprosila delavce, naj malo potrpijo, ker jim bo ona pripravila vsaj malo kosila. Zakurila je zopet v peč in jim napravila ocvrta jajca, Žagarjevo pa poslala v klet po jabolčnico. Pa je Žagarjeva Treza tudi v kleti našla polom. Florjan namreč ni zadosti zaprl pipe, ko je natakal jesih za malo južino, tako da je ves jesih stekel po kleti.

Ko so obedovali, so klicali tudi gospodarja h kosilu. Pa ni ga bilo. Kje je? so se vpraševali. Pa nikdo ni vedel, kam je izginil.

Žagarjeva, ki je imela vedno prvo besodo, je rekla, da se je gotovo obesil in da visi kje na podstrešju.

»Obesil se ni!« je pripomnil Kosmačev Jaka, »najbrže je v dimniku in spravlja dim na prosto.« Vse, kar si je mogel kateri izmisliti, so obesili na ubogega gospodarja Florjana. Po obedu so se podali po gospodinjinem ukazu zopet na delo.

Verona je ostala doma, da si je spravila vse stvari zopet v prejšnji red. Na polje ta dan ni šla več, ker ni utegnila. Prišel je večer. Delavci so se poslovili. V Florjanovi hiši je že gorela luč, a gospodarja še ni bilo doma.

Verona si je baš gladila na mizi robce, ko so se lepo rahlo in počasi odprla vrata in kdo je vstopil!

Florjan, izučen kuhar in gospodar. Pri vstopu ni črhnil niti besedice. Tudi Verona je molčala. Mož je sedel k peč in dolgo molčal. Kakšno uro je bilo vse tiho. Slednjič so se možu le odprla usta: »Verona, ali imaš kaj večerje?«

»Ali ti ni ničesar ostalo od obeda«, ga je naglo zavrnila žena, »saj si ga zadosti napravil!«

»Veš kaj, o tem današnjem obedu kar molči! Lepo te prosim!«

Florjan je stopil k svoji ženi in jo pogledal proseče: »Ljuba moja Verona, veliko krivico sem ti delal celih osem let, odkar sva v zakonu. Odpusti mi! Spoznal sem danes, da boljše žene kakor si ti, ni na vsem svetu. Obljubim ti nocoj, da bom od danes naprej popolnoma drug človek.«

Verona je pogledala svojega skesanega moža s prijaznim pogledom, da so se udrle obema solze. Tudi mala Tončka se je pri teh očetovih prošnjah začela na glas jokati.

»Nimam ti mnogo odpuščati,« mu je rekla žena, »če mi res obljubiš, da se poboljšaš, naj bo za vedno pozabljeno!«

Podala sta si roke, se objela in potem se je začelo tudi pri Florjanovi hiši drugo, lepše življenje.

Čukova smrtna pesem.

(Resnična dogodba.)

Že v prvi svoji mladosti sem imel posebno veselje do ptic. Pozimi sem jim dajal jesti, pomladi pa sem jim napravljal lesene hišice, da so v njih zgradile gnezda.

Bilo je leta 1889., ko sem na pomlad napravil več škatel za škorce. Za našo hišo so se vrstili precej debeli hrasti in gabri. Na ta drevesa sem jim obesil škatle. Tam so žvižgali podnevi škorci, ponoči pa so čukali debeloglavi čuki.

Nedaleč za našo hišo je bila še druga koča v zelo slabem stanju. Streha je kazala rebra in njene stene so bile že na več krajih podprte z debelimi koli. V tej koči sta stanovali dve postarni ženski, mati in hči. Hči je bila takrat med 40 in 50 leti. Klicali so jo za Erbosovo Mico, za mater pa ne vem, kako ime so ji dali pri krstu.

Ti dve ženski sta posebno trdno verjeli, da pride gotovo kmalu smrt tja, kjer se oglasi čuk. Pri teh na drevju obešenih škatlah je čukal čuk včasih vso noč.

Neki dan pride Erbosova Mica k nam in se v hiši začne na vse grlo jokati. Moj oče jo takoj vprašajo po vzroku žalosti.

»Kaj mi je,« je odgovorila, »umreti bo treba meni ali pa materi, ker čuk vso noč poje baš pred najino kočo. To je gotovo znamenje bližajoče se smrti. Veliko dobroto nam storite, ako uničite tega smrtnega pevca«.

»Ali ti potem ne bo treba umreti?« so jo vprašali oče.

»Drugi pravijo, da ne! Če se tak ptič umori, potem je smrt človeku odstranjena.«

V tem je stopila čez prag in odšla. Mi smo se res potem posvetovali, kako bi odstranili tega oznanjevalca smrti. Jaz sem uganil prvi. Napravil sem na eno omenjenih škatel majhna vratca, na katera sem pripel nit. Ko je potem zlezel čuk v škatlo, sem potegnil za nit, vratca so se zaprla in čuk je bil ujet. Iz škatle sem nato izpustil čuka v gajbico in sem ga imel potem več dni v hiši. Čuk je začel takoj čukati tudi v hiši.

»Veš kaj!« mi pravijo oče, »obesi gajbico s čukom vred sosedinjama nad okno. Naj tam poje, da bomo videli, kaj bosta ženski storili«'

No, jaz sem vzel, ko je postala tema, žebelj in kladivo, tiho postavil stol pri oknu in previdno zabil v steno žebelj, na katerega sem obesil gajbico s čukom.

Ni preteklo pet minut, ko je nočni pevec začel svirati svoje turobne pesmi in begati obe ženski.

Jaz in moj pokojni oče sva pri drugem oknu skrivaj poslušala, kaj se je v hiši godilo.

»Oh, moja ljuba hči!« je rekla starka, zdaj vidim, da bom morala vzeti slovo od tebe in od vsega sveta, ker mi je prišel čuk prav na okno pet. Jutri moram iti po župana in po pisarja, da nama napiše testament. Vse pripada tebi, samo pet sto goldinarjev moraš odšteti

svojemu bratu Jakobu v Zagrebu. Eno kozo prodaj, eno pa si obdrži, ker za obe ne moreš pripraviti krme. Zdaj pa moliva rožni venec!«

Drugega nista več govorili tisto noč, pa tudi midva nisva več dolgo poslušala. Smeje sva se podala k počitku.

Drugo jutro na vse zgodaj sem odstranil gajbico in čuka.

Naslednji večer sem jima zopet obesil čuka na steno. Štiri noči sem jim obešal tega ubogega siromaka, da jima je oznanjeval smrt.

Ženski sta vzdihovali in jokali, da je bilo joj! Smrti pa le ni bilo. Neprestano sta hodili v cerkev in si tam olajševali svojo vest. Obe sta bili prej jezični obrekovalki, a po teh čukovih pesmih sta se izpreobrnili. Čuk jima je obema zavezal jezike.

Stara mati je živela od tiste dobe še več kakor deset let. Hči pa morda živi še sedaj.

Lepa ovčica.

(Pripovedka.)

Neki oče je imel več sinov in hčerk. Vsi so, komaj so malo odrasli, začeli škiliti po drugem spolu. Sinovi niso mogli biti brez žena, in hčere ne brez možov, vsi so silili v zakon na vse pretege.

Medtem mu je porodila žena še enega sina. Temu otroku je dal oče napraviti v gornjem delu svoje hiše posebno sobico, v katero je zaprl otroka in mu oskrbel za varuha in vzgojitelja moško osebo. Sklenil je namreč, da bo dal vzgojiti tega otroka tako, da do dvajsetega leta ne bo videl nobenega ženskega obličja, še svoje lastne matere ne.

Sin je. skrit v svoji sobici, postal lep mladenič in oče se je hotel prepričati, ali je božja naredba res taka, da vsak človek že po prirodi sili k drugemu spolu.

Ko so potekla sinu odmenjena leta, ga je oče sklenil vzeti s seboj v bližnje mesto.

»Ljubi sin, danes pojdeš prvič z menoj v mesto, kjer ti bom kupil, kar ti bo srce poželelo.«

Ko sta hodila po mestnih ulicah, je sin neprestano popraševal očeta, kaj je to, kako se pravi tej stvari in tako naprej. Oče mu je moral samo odgovarjati in tako zaporedoma, da skoro ust ni utegnil zapirati.

Medtem se je pripeljal proti njima voznik z oslom. Sin je takoj vprašal očeta: »Kako se pravi tej stvari?«

»To je osel!« mu je odvrnil oče. »To je najbolj neumna žival na svetu, vendar je človeku v veliko korist, vozi in nosi težka bremena, nosi tudi jezdeca! Ali hočeš, da ti tega kupim?«

»Ne, tega pa nočem imeti.«

Zopet sta šla dalje in je neki komendijant prignal proti njima medveda.

»Kako pa se imenuje ta stvar?« je vprašal sin.

»To je medved!« mu je odvrnil oče. »S to stvarjo si ta gospodar služi svoj vsakdanji kruh. On namreč gode in medved potem pleše, a ljudje ta ples drago plačujejo. Ali naj ti ga kupim?«

»Ne, tega pa nočem! Kaj bom s tem kosmatinom?«

Oče in sin sta potem ogledovala dragulje, razstavljene po izložbenih oknih in oče je sina vedno povpraševal, ali bi mu kaj ugajalo, a nobena stvar ni bila zanj.

Potem sta srečala voznika, ki je peljal na vozu veliko opico. Sin jo je gledal ves prestrašen ter vprašal očeta: »Ali je to hudič? Med potjo v mesto ste mi pravili, da je hudič podoben človeku!«

»Ni!« je odvrnil oče, »to je opica.. Ali hočeš to imeti?«

»Bežite z vragom!« je odklonil sin ponudbo, »take grdobe pa ne maram v hiši.«

Ne dolgo zatem je prikorakala po ulici proti njima lepa deklica. Ko jo je sin zagledal, je uprl svoje oči vanjo in jo gledal tako dolgo, dokler mu ni zginila po ulicah na drugo stran. Ko je ni več videl, je vpra-

šal očeta: »Kako se pravi tej stvari, ki je pravkar šla mimo?«

»To je lepa ovčica!« je odgovoril oče.

Po teh besedah je objel sin ves vznemirjen očeta. Dolgo časa se ni upal z besedo na dan, naposled se je vendar ojunačil ter rekel: »Ljubi oče, davi, ko sva šla z doma, ste mi obljubili, da mi boste kupili, kar mi bo srce poželelo, torej Vas prosim, da mi kupite lepo ovčico! Edino ta mi ugaja.«

Zdaj so se očetu odprle oči. Spoznal je, kakšna je naredba božja.

Oče je potem kupil vsem sinovom lepe očice. Svoje lepe ovčice pa je poprodal drugim očetom, ki so jih tudi kupili za svoje sinove. Nikdar se potem ni več jezil in si pulil las iz glave, češ, da si nebesa in zakon vsakdo želi.

Jajce v juhi.

Drobnikov Anza ni bil samo izvrsten mizar, temveč tudi velik šaljivec. Zato so ga ljudje imeli prav radi. Najrajši je mizaril pri kmetih, hodil je vedno od hiše do hiše.

Zgodilo se je, ko je nekoč mizaril pri kmetu Gobčniku v Senski vasi, da je izvil šalo, za katero mu je bilo žal vse življenje. Ni se nadejal, da bi po njegovi šali prišlo skoro do tepeža. Bilo je poleti. Anza je imel svoj strojalnik na skednju, kjer je izvrševal svoja mojstrska dela, ki mu jih je dal delati gospodar Gobčnik. Bilo je pa tako, da je moral iti vselej skozi kuhinjo, kadar je šel k zajtrku, kosilu ali večerji.

Na skednju, kjer je delal, je stala v nekem kotu stara veternica — veterni mlin, kakor pravimo mi. V tem mlinu je bilo kurje gnezdo.

Na mizi v kuhinji je bilo navadno vselej, ko je šel h kosilu, skleda juhe, ki jo je potem prinesla gospodinja med drugimi jedili na mizo.

V to juho je vrgel mizar Anza jajce, ki ga je vzel iz gnezda v veternici. Mislil je, da bo napravil s tem le šalo. Ko so obedovaji, je prinesla gospodinja na mizo juho.

Mirno so se pogovarjali med jedjo. Kmet Gobčnik je imel šestero že doraslih otrok: dva sina in štiri hčere, ki so bili vsi pri mizi in se udeleževali razgovora.

Naenkrat se je pa nabasalo samemu gospodarju v žlico jajce, ki so ga vsi začudeno gledali.

»Kaj je pa to?« je zagrmel na vse grlo. »Poglej, Anza, tako se pri nas gospodari! Kolikor jajc nam ne požrejo dihurji, jih pojedo te sladkosnedne babe v kuhinji.«

Mati je gledala pri tem prizoru svoje hčerke, hčere pa so gledale mater. Nobena ni vedela, kako se je to zgodilo. Vse so vneto zatrjevale svojo nedolžnost. Nobena ni hotela biti kriva, da bi si kuhala jajca.

Gospodar pa se ni dal potolažiti.

»Salament!« je zarohnel. »Kdo je gospodar pri hiši? Rad bi vedel, kdo skrbi za davek in sploh za vsa plačila, ki zadenejo hišo.«

Udaril je s tako silo po mizi, da je odskočilo vse, kar je bilo na njej. »Saj vem!« je rekel, »saj vedno stikate za jajci po podstrešju, po senu in v parmi po slami. Kolikor jih ne požrete v kuhinji, jih pa prodaste in denar obdržite. Vsak dan mora imeti ena ali druga nov robec na glavi ali pa nov predpasnik.«

Gospodar Gobčnik se ni mogel odpočiti od prevelike jeze. Vse, žena in hčere so tolažile razjarjenega očeta, pa bilo je vse zastonj. Celo mizar ga je začel tolažiti, češ, da samo za eno jajce ni vredno, da bi se tako jezil in kregal.

»Seveda ni vredno!« mu je odvrnil. »Pa to ni samo eno, več kakor sto so mi jih že požrle ali pa prodale, o čemer sem trdno prepričan. Kolikokrat sem že našel lupine v kuhinji, na gnoju ali pa v kakem drugem kotu. Pa do danes sem molčal in vse trpel. Danes pa mora biti tega konec. Celo v juhah so si te vražje prikazni kuhale jajca.«

Mizar Anza se je potem naveličal te gospodarjeve pridige, pokrižal se je in odšel na delo. Še dolgo potem je poslušal, kako je treskal gospodar z durmi po hramu, zdaj z enimi in zopet z drugimi.

Mati in hčere so se druga za drugo prikazovale okrog hiše in se jokale. Nobena ni hotela priznati krivde. Vse so se potem zbrale na skednju pri mizarju in in na glas jokale. Mati je rekla z razprostrtimi rokami

proti mizarju, da se kaj takega, odkar je na svetu, pri hiši še ni nikdar zgodilo.

»Pet in dvajset let sva že v zakonu, pa takšen še moj mož ni bil nikoli. Skoro bi rekla, da je to jajce sam vrag vrgel v juho. Ni dosti manjkalo, da nismo bile vse po vrsti tepene.«

Šele drugega dne se je polegla gospodarjeva jeza. Gobčnik je prišel naravnost k mizarju ter ga poprosil, naj ne razlaga te zgodbe nikomur.

»Žal mi je!« mu je rekel, »da sem se tako jezil. Čeprav bi res kradle in prodajale jajca, pa saj niso denarja zapravljale. Če si kupujejo same obleko, pa ni treba skrbeti meni za to. Prosim te torej še enkrat, okrani to zgodbo zase!«

Mizar, ki je imel težko vest, je kaj rad obljubil, da bo molčal. Takih šal pa Anza potem baje ni več uganjal.

Zadnji snubci.

Danielova Urška in Lenka sta bili najlepši deklici v vasi. Vedno in povsod sta kazali, da sta si sestri, ker sta hodili vedno in enako oblečeni. Obe sta imeli tudi

iste lastnosti. Ko sta potem malo odrasli, so začeli škiliti za njima fantje in ju obiskovati snubači. Ker sta bili bogatih staršev, se je marsikateremu fantu zahotelo, da bi si zasnubil katero obeh za ženo.

Pa ni imel nihče sreče. Od blizu in daleč so bili že snubači pri njima, pa vsakemu sta obesila na hrbet spominek, ki ga je pomnil vse svoje življenje.

Eden ni bil zadosti lep, drugi je bil siromak in tako naprej.

S tem so jima minula leta, blizu trideset sta jih že šteli.

Le Gregorev Martin in Domitarjev Tone sta še vedno čakala trenotka, da si zasnubita vsak svojo. Ko sta prevzela vsak svoje gospodarstvo, sta pač morala malo pogledati za nevestama. Tudi njima se je pripetila enaka kakor poprej vsem drugim. Oba sta bila za ženski prerevna in prenerodna.

Bilo je sredi najhujše poletne vročine. Fanta, ki sta bila še samca, sta šla v nedeljo od maše proti domači vasi. Pred njima sta hodila Urška in Lenka. Vedno sta se ogledovali in se neprestano smejali. Fanta, ki sta od zadaj njun smeh poslušala, je to močno razkačilo. Začela sta tuhtati, kaj bi storila, da bi jima nakopala malo sramote za njuno prevzetno obnašanje.

»Veš kaj? reče Martin Francetu. »V naši jablani gori pri vinogradu so sršeni, te bova polovila in potem ponoči spustila skozi odprto okno v njuno spalnico.«

Francetu je bil ta Martinov nasvet po volji. Kar sta se dogovorila, sta tudi storila. Še istega dne sta si preskrbela precej veliko steklenico z veliko luknjo, ki sta jo potem nastavila na duplino tako, da nobeden ni mo-

gel drugam kakor naravnost v steklenico. Potem sta duplino od spodaj prevrtala in skozi luknjo nastavila žarečo gobo, da sta z dimom izgnala sršene v steklenico. V pol uri sta imela v steklenici že nad dvesto vjetih sršenov. Vedela sta pa, da Urška in Lenka slišita radi še v posteljo zvoniti sedmo uro. Vedela sta, da imata dekleti ob poletni vročini odprto okno in da je pod oknom postavljena klop. Vso noč si nista fanta upala zaspati, da bi se jima ne ponesrečil načrt, ki sta si ga postavila.

Že proti jutru, preden se je začelo svitati, sta bila s steklenico in z ujetimi sršeni pri oknu.

Urška in Lenka sta še trdno spali, ko sta jima Martin in France dala skozi okno na klop steklenico s sršeni. Na steklenico sta poprej prilepila kos papirja z napisom: »Zadnji snubci!« Steklenico sta potem položila odmašeno na klop, da so se sršeni lahko izkobacali in poletavali po spalnici. Ko je postalo popolnoma svetlo, se je začulo iz spalnice grozno vpitje. Sršeni so brenčali, da je bilo podobno godbi dvanajstih godcev.

Ker sta še Martin in France okno z noževo konico dobro zaprla, ni mogel noben sršen iz spalnice na prosto.

Urša in Lenka sta bili, kakor je potem razlagal hlapec čez glavo odeti in sta venomer vpili. Pa nihče jima ni mogel na pomoč. Kdor je odprl duri, tega so takoj obsipali sršeni.

Proti poldnevu se je le posrečilo očetu, da je odprl okno in so sršeni drug za drugim odbrenčali na prosto.

Hlapec je dogodek razlagal na dolgo in široko vsakomur, do kogar je le prišel. Urška in Lenka sta ga prosili, da bi molčal, pa ni pomagalo. Martin in France

sta hranila zgodbo v svojo tajnost. Oba sta se potem oženila, seveda z drugimi nevestami. Urška in Lenka pa sta še danes samici in bosta sedaj, ko sta stari, gotovo ostali samici do konca svojega življenja. Zadnji njunji snubci so bili torej sršeni. Od tiste dobe ni prišel nihče več vprašat za njuno roko.

Na sveto noč tepena izvoljenka.

Med ljudmi se še dandanes drže razne prazne vere, katerih največ se nanaša na Božič in na Novo leto.

Kdor hoče videti na sveto noč pri polnočnicah vse čarovnice tiste fare, si mora, kakor pravi prazna vera, narediti majhen stolec iz devetih kosov lesa in vsak kos mora biti od drugega drevesa. Stolec se mora delati 11 dni, začeti ga moraš po godu sv. Lucije. Ta čas moraš pri tem delu vedno molčati. Tudi ne smeš med tem časom moliti, še prekrižati se ne smeš. Vseh teh enajst dni moraš vsak dan napraviti del stola. Na sveti post, to je na dan pred Božičem, ga moraš pred solnčnim vzhodom izgotoviti. Potem je treba stol nesti k polnočnicam, tudi to brez vsega govorjenja. Pri polnočnici moraš biti čisto vzadaj in moraš pri povzdigovanju na njem klečati. Med povzdigovanjem so namreč vse čarovnice tiste fare obrnejo s svojimi obrazi k glavnim vratom.

Če to drži, nam ne more potrditi niti Ripsov Ština, ki je pred nekaj leti napravil tak stolec po vseh navodilih ljudske vere.

Ripsov Ština je bil fant od fare. Ni ga bilo, ki bi ga ne premagal bodisi telesno ali pa z zvijačami. Takrat, ko je izgotovil čarobni stolec, je pod prisego obljubil, da bo tisti čarovnici, ki se bo med povzdigovanjem nazaj obrnila, dal potem zunaj cerkve, par krepkih zaušnic.

Imel je Ština v domači vasi svojo izvoljenko Želnikovo Katrico, ki jo je nameraval v predpustu vzeti v zakon. Katrica je bila dobro in pošteno dekle. Samo to je šlo malo v navzkrižje, da so nekdaj smatrali ljudje njeno mater za čarovnico. Ština se za take marnje ni dosti brigal, čeprav je verjel v čarovnice.

Prišla je sveta noč in Ština je nesel svoj stolec k polnočnicam. Čakal je tako dolgo pri vratih, da so vsi ljudje odšli v cerkev. Potem je odprl cerkvena vrata prav tiho, da ga niti verniki, ki so stali pri vratih, niso zapazili. Ko se je približalo povzdigovanje, je Ština pokleknil na stolec in mirno gledal po cerkvi, katera ženska se bo obrnila.

Že je pozvončkal strežnik in pokleknil za duhovnika, kar je pogledala nazaj Želnikova Katrica, ker bi rada videla, ali njen izvoljenec res kleči na skrivnostnem stolcu in čaka na čarovnice.

»O, ti smola,« si je mislil Ština, ko je videl Katrico gledati nazaj, ali si ti tudi čarovnica, kakor so pravili ljudje o tvoji materi. Vrag te vzemi! Tebe pa ne maram več!«

»Ko so potem prišli iz cerkve, je čakal Ština Katrico pri vratih in ji odštel takoj par zaušnic z besedami: »Tu imaš, čarovnica! Ne maram te več! Poišči in

izberi si drugega ženina; najbolje je, da si izbereš čarovnika!«

Dekle se je spustilo v jok, a vse njene solze niso več omehčale babjevernega Štino — nikoli več. Še tisti predpust se je fant oženil z drugim dekletom. Katrici je je šla krivica praznovernega Štine tako do srca, da je začela hirati in je kmalu umrla.